Agronomas

LIETUVOS ŪKININKAI
IR
LIETUVOS VALSTYBĖ

Kaina 1 lit.

Agronomas

LIETUVOS ŪKININKAI IR LIETUVOS VALSTYBĖ

Kaina 1 lit.

PRAKALBA

Lietuva — žemės ūkio šalis. Viskas, ką tik turime, turime iš savo ž. ūkio Ūkininkai—lietuvių tautos brauduolys, jos pagrindas. Be žydinčio ž. ūkio ir be pasiturinčiu ūkininkų netarps Lietuvos valstybė.

Tačiau Lietuvą lig šiol valdė ir valdo neūkiškieji savo daugumoje gaivalai, ir mūsų ūkininkai nėra lig šiol įgavę tinkamos reikšmės visuomeniniame Lietuvos gyvenime.

Keliais pirmaisiais po karo metais mums būta gražių progų ūkiškai atsigauti ir sutvirtėti. Kelerius metus būta aukštų kainų ž. ūkio gaminiams, o kai kuriems gaminiams, sakysime, linų pluoštui tų kainų būta stačiai nepaprastai aukštų Mūsų kraštan gausiai plaukė tuomet ir Amerikos doleriai. Žodžiu, būta galimybių tikrai gražiai atsigauti ir savo ūkis išplėsti.

Tačiau, mūsų valstybės vairą turint savo rankose neūkiškiems gaivalams, tos galimybės nebuvo išnaudotos. Lietuva ne tik neatsigavo, bet stačiai pradėjo skurde skęsti ir mūsų valstybės vežimas tiek jau pradėjęs braškėti, kad baugu darosi del Lietuvos ateities. Dasigyvenome lig to, kad bet kuriai progai pasitaikius mūsų žmonės bėgte bėga iš—Lietuvos ar tai Brazilijon, ar Prancijon, ar kur kitur. Ir bėga iš labai netirštai apgyvendinto ir derlingų žemių krašto *). Ar gali būti

*) Kiekvienam 100-ui ha. Lietuva vidutiniškai priskaito tik 38 gyventojus, tuo tarpu kaip Vokietija — 12-5, vadinas, pusketvirto karto daugiau, dargi Lenkija — apie 75, vadinas, apie du kartu daugiau.

ryškesnio, drauge ir skaudesnio liūdymo, kiek esame nusigyvenę, kiek nevykusiai tvarkomės. Juk ne vienas mūsų ūkininkų, tiesa kol kas patyloms pradeda jau su pasigailėjimu prisiminti „ruskio“ laikus.

Taigi tikrai negerai šiandien mūsų valstybėje darosi. O čia dar ir šitie nederliaus metai ir bendra pasaulinė pasunkėjusi ž. ūkiui padėtis. Tuo tarpu, kaip pirmaisiais po karo metais Vakarų rinkose buvo jaučiamas ž. ūkio gaminių nedatekliius, šiandien pradeda jau rastis tų gaminių ir pertekliaus. Del to jų kainos pinga, del to vis labiau žiūrima produkto rūšies ir prasto produkto stačiai nieks ir pirkti nebenori.

Šiandien jau ir akli mato, kad ne tais keliais einame. Ne atsigavimo ir tvarkos keliais einame, o ūkiško nusmukimo ir pakrikimo keliais. Tenka šitų pragaištingųjų kelių atsisakyti, tenka pasirinkti tvarkos, gamybos ir kūrybos kelius. Bet tat pas mus tik tuomet įvyks, kuomet Lietuvos valstybės vairą paims į savo rankas mūsų tautos ūkiškieji gaivalai, kuomet įsigalės Lietuvoje ūkininkų valdžia.

Mūsų ūkininkai, nieko nepaisydami, dirbo savo žemelę, dirbo savo kasdieninį darbą; tuo tik ir rėmėsi visas mūsų ekonominis gyvenimas. Kariai gynė ir saugojo mūsų valstybę nuo išorinių priešų, o sąžiningesni mūsų valdininkų saugojo mūsų vidaus tvarkos, tikri mūsų visuomenės veikėjai gaivino kiek galėdami tas ar kitas mūsų visuomeninio darbo sritis. Tačiau šį savo kasdieninį darbą bedirbdami (be jo gi joks kraštas negali gyventi), visi mūsų krašto ūkiškieji gaivalai per daug siaurose ribose buvo užsidarę, per mažai kreipė dėmesio į bendrus viešuosius reikalus. Tat labai lengvino neūkiškiems gaivalams Lietuvoje tiek įsigalėti, kad šiandien jie yra privedę mūsų valstybę prie bedugnės krašto.

Taigi toliau snausti ir apsileisti viešame darbe jau nebegalime. Ūkiškiems Lietuvos gaivalams šią dieną

be kasdieninio darbo tenka suglaustomis eilėmis eiti ir į viešąjį darbą ir ten tikrai pareikšti savo valią. Iš tikrųjų Lietuva tai ž. ūkio šalis ir viskas Lietuvoje iš ž. ūkio; tat ir viskas ž. ūkiui ir viskas per ūkininkus. Tenka kelti aikštėn gaivinantis obalsis: Lietuvos ūkininkai, tvarkykitės patys ir tvarkykitė Lietuvos valstybę. Imkite jos vairą į savo rankas. Neduokite skaldyti savo jėgų, nes vien vienybėje — galybė. Jei nesilaikysite iš vieno, niekuomet neįgysite tinkamos reikšmės mūsų valstybės gyvenime ir vis būsite bet kieno pastumdėliai. Tat būkite savaimingi, o ne svetimųjų politinių partijų vien kokie tai priedai „pridėčkai". Nebūkite, kaip lig šiol savo tėvynėje Lietuvoje lyg kokie tai įnamiai ar posūniai. Nepamirškite, kad vien ūkininkų valdžia gali sutvarkyti mūsų ž. ūkį ir visą mūsų kraštą. Vien toji valdžia gali išgelbėti Lietuvą iš tos bedugnės, prie kurios ją yra privedusios neūkiškosios mūsų partijos.

Kaunas. 1926 m. kovo m.

Lietuva nuskurusio žemės ūkio šalis.

Kiekvienam šiandien suprantama, kad žemės ūkis Lietuvoje yra visos mūsų valstybės ūkio ir lobio pagrindas. Ir kiekvienas šiandien mato aiškiausiai, kad tasai mūsų žemės ūkis yra skurde paskendęs. Norint tuo įsitikinti pakanka pasižiūrėti į mūsų ūkininką, paklausyti, ką jis kalba. O gal jis tik apsimeta, kad jam sunku ir kad toks nelaimingas esąs? — Deja, taip tikrai yra. Tat perdaug jau aiškiai matyti ir tai liūdija tie skaitmens, kurie parodo mūsų žemės ūkio apyvartą. Juo daugiau ūkininkas gauna žemės vaisių, juo jis jų daugiau ir parduoda, jeigu jis daug parduoda, sakoma: jam sekasi, jis turtingas. Ūkininkai parduoda pirmiausiai krašto vidaus reikalams, o kai jau savo šalis patenkinta, tai žemės ūkio produktų perteklius išvežama į užsienį. Tas išvežimas į užsienį to, kas šalyje pagaminta — šalies gaminių, vadinamas *eksportas*, gan tikrai *parodo šalies turtą.*

Eksportas kitur ir pas mus.

Danai sakosi, pas juos neblogai esanti sutvarkyta pieninininkystė, galvijų bei kiaulių ūkiai, bet jie sakosi dar nesą patenkinti savo paukščių ūkiu, kiaušininkyste; čia reikia padėti pastangų, kad būtų gėriau. Pažiūrėkime ką sako skaitmens apie jų eksportą. 1924 m. danai išvežė užsienin, skaitant mūsų pinigais, daugiau kaip už 300 milijonų litų kiaušinių. O tuo tarpu visas

mūsų eksportas, vadinasi, žemės ūkio visų rūšių gaminių ir miško ir visų kitų prekių buvo ne ką didesnis už pustrečio šimto milijonų litų. Danijos plotas žymiai mažesnis už Lietuvos, (Danijos 4,2 milijonų ha, o Lietuvos 5,6 milijonų ha), žemė ten žymiai prastesnė, o oras maždaug toks pat. Taigi, jeigu mes tik taip būtume susitvarkę, kaip šiandien danai, mes kasmet turėtume užsienin išvežt kiaušinių daugiau, kaip už visus 400 milijonus litų. Vadinas, vien kiaušinių turėtume išvežt už sumą didesnę, negu šiandien visų prekių išvežame. Dabar gi kiaušinių išvežama už 15 ligi 18 milijonų litų per metus, vadinas 20 — 25 kartus mažiau, negu turėtų būti, jeigu gyventume Danijos mastu.

Iš kitų žemės ūkio gaminių danai kiaulienos ir kitokios mėsos 1924 m. išvežė už 1200 milijonų litų, vadinas, už milijardą beveik su ketvirtadaliu, o sviesto ir kitų pieno produktų už 1500 mil. litų (pusantro milijardo litų). Visas gi danų eksportas 1924 m. siekė apie 4700 mil. litų, vadinas, jis buvo apie 18 kartų didesnis už Lietuvos eksportą, kuris pas mus 1924 m. tesiekė 260 kelių milijonų litų. Kad mes mokėtume taip vesti ūkį, kaip danai, tai atsiminus, kad Lietuva didesnė už Daniją, mūsų eksportas turėtų būti didesnis kaip už 6000 mil. litų per metus; žodžiu sakant: turėtų būti 22—23 kartus didesnis, negu dabar.

Sulyginkime Lietuvos ir kitų šalių eksportą. Tuo tikslu imkime dar kelius skaitmenis. 1924 m. iš Lietuvos išvežta svetur visų rūšių prekių už 266 milijonus litų. Kadangi bendras Lietuvos valstybės plotas siekia 5,6 milijonų ha, tai išeina, kad kiekvienam mūsų žemės ploto 100 ha. vidutiniškai imant eksportas teko po 4.780 litų. O Danijoj jos ploto kiekvienam 100 ha. eksporto vidutiniškai imant teko 1923 m—65.400 litų, o 1924 m. daugiau kaip po 100.000 litų; Vokietijoj kiekvienam 100 ha (1923 m.) po 31.000 litų; ir Prancūzijoj (1923 m.) po 29.840 litų.

Dabar dar porą skaitmenų del derliaus aukštumo Lietuvoje ir kitose šalyse.

Derlius iš 1 ha. cnt. (po 50 kg.)

	Danija	Vokietija	Prancūzija	Lietuva	Prieškarinė Rusija
Rugiai	17	apie 17	—	11—12	89
Kviečiai	29	20	14	12	9
Miežiai	27	18	14,5	10	8
Avižos	21—23	17—19	15—16	9—11	7—8

Tie skaitmens aiškiausiai parodo, kiek mes esame atsilikę nuo kitų vakarų Europos šalių.

Mūsų ūkininkų pajamos.

Ūkininko pajamos skiriamos į dvi pagrindini rūšis: 1) nuošimtį nuo kapitalo, kurs į ūkį įdėtas (tas kapitalas tai yra žemės, trobėsių, gyvo ir negyvo inventoriaus ir kitokios ūkio mantos vertė). Ūkininkas parduodamas savo ūkį gauna tą kapitalą gyvais pinigais: o išnuomuodamas jį, gauna maždaug tinkamą nuo to kapitalo nuošimtį, taigi, pats valdydamas savo ūkį, turi iš jo išimti tą nuošimtį; 2-oji pajamų rūšis — atlyginimas už savo ir savo šeimos narių darbą ūky. Apskaičiavę visas mūsų žemės ūkio pajamas ir išskyrę iš jų nuošimtį nuo kapitalo, randame, kad ūkininko ir jo šeimos narių atlyginimas už dienos darbą yra 3 l. vyrams ir 2 litu moterims.

Kodel mūsų ūkininkas gauna patį prasčiausį visoje Lietuvoje atlyginimą? Šiaip jau mūsų darbininkai už dienos darbą gauna 5—6—7 litus, amatininkai 10—12 ir 15 litų, kai kada ir daugiau; daugiau uždirba ir visi kiti žmonės. Kaip gi tai galėjo atsitikti, kad Lietuvoje, vadinas, šalyje, kur ūkininkai sudaro gyventojų daugumą, kur visakas remiasi žemės ūkiu, tiems ūkininkams blogiau-

sia iš visų gyventi. To viso blogumo dvi yra priežasti: viena priežastis ta, kad ūkininkai nuo mūsų valstybės įsikūrimo pradžios nesugebėjo eiti iš vieno, kad del įvairių priežasčių jie nepajėgė įkurti savo nepriklausomų ūkiškų organizacijų, kad jiems pradėjo vadovauti tokios partijos, kurių svarbiausias tikslas ne ūkininkų gerovė, bet kitokie politiniai reikalai, kaip tai matome iš krikščionių demokratų, valstiečių liaudininkų ir vadinamosios ūkininkų sąjungos darbų. Tos partijos dabar vadovauja. Tais jų gražiais vardais pasitikėję ūkininkai, atiduodavo joms savo balsus, nesuprasdami, kad tais gražiais vardais prisidengę žmonės kitus tikslus vaiko ir nesirūpina ūkininkų reikalais.

Antra priežastis buvo ir yra tame, kad visi kiti žmonės — darbininkai, amatninkai, tarnautojai, pirkliai ir kiti už savo darbą atlyginimą gauna gyvais pinigais, o pas ūkininką kitaip. Tik mažą savo darbo vaisių dalį, ūkio gaminius, jis parduoda ir gauna už tai pinigų, bet tie pinigai nėra jo grynas pelnas, nes tenka mokėti mokesčius, padengti įvairias ūkio išlaidas. Čia nupirkai plūgą, čia trąšas, čia gyvulį ir dar yra kitų būtinų reikalų, o jau nebeturi nė vieno skatiko. Didesnę dalį to, ką ūkis duoda — ūkis ir suvartoja: grūdus, šiaudus, šieną suėda gyvuliai, ūkininko šeimai laikyti reikalingi ir javai, mėsa, pienas. Čia iškūlei, čia pasiskerdei — čia ir nebeliko. Tuo būdu, kad pamatytume, kiek užsidirba savo ūky dirbdamas ūkininkas ir jo šeimos nariai, tenka daryti labai sudėtinus ir painius apskaičiavimus, įkainuoti kiekvianą dalykėlį, kiekvieną kąsnį, viską paversti pinigais; tada tik pasirodys, koks ūkininko atlyginimas.

Ūkininkas dirba nuo tamsos ligi tamsos, o gyvena susispaudęs, dažnai net skursta. Ūkininkas pats už savo darbą prasčiau už visus kitus dirbančius žmones atlyginamas, o vis dar iš šalies girdi lyg pasityčiojimą: bepigu jam — jis ūkininkas, o kitas pavadina jį ir išnau-

dotoju ar buože, o dar kitas prikaišioja: ūkininkas tamsuolis, neišmanėlis, jis pažangą kliudąs, jis atžagareivis, jis laisvės nesupranta. O tuo tarpu pasižiūrėjus į gyvenimą, ne į įvairių partijų tauškalus bei prasimanymus, matai ir ūkininko vargą, ir tai, kaip jis yra išnaudojamas. Kieno išnaudojamas? Nevykusiai susitvarkiusios valstybės ir jos įstaigų, įvairių politinių partijų, pirklių ir šiaip visokių gudragalvių. Kada žiūri blaiviom akim į tokį krašto valdymą, matai, kad kertama ta šaka, ant kurios visa valstybė laikosi.

Ūkininkui nuskurus — nuskuro ir visa šalis. Per šešerius metus be atodairos buvo slopinami mūsų žemės ūkis ir mūsų ūkininkai — paramos jiems duodama per mažai. Žeme reikia rūpintis, ją reikia myléti, jai duoti, tai ji šimteriopai grąžina, tai žino mūsų ūkininkas, todel žemė jam brangiausias turtas, tai gyvas turtas, kuris tenka vertinti brangiau ir už auksą. Bet tą nepakankamai žinojo ir įvertino mūsų lig šiol valdančios partijos ir žmonės. Jie tinkamai nesuprato savo šalies pagrindo, gyviausio mūsų reikalo, mūsų žemės ūkio ir *kada dabar tas ž. ūkis palieges guli, aišku ir akliems, koks jis svarbus Lietuvai.* Štai visiems blogai, ir amatninkams ir darbininkams ir pirkliams ir prastiems ir mokytiems: uždarbio nebėra, už tą patį darbą mažiau mokama dargi tiek seniau įsigriebusiems bankams sunku verstis, pinigų nebėra. Kodel gi nebėra tų pinigų šalyje? Iš ž. ūkio jų permažai išsima. Ūkininkui nebuvo duota reikalingos pagalbos, nebuvo į žemę įdėta, kad jis dabar galėtų išėmęs kitiems paduoti. Mūsų ligšiol veikiančių partijų valstybinė ir ūkiška tvarka tiek nuslopino ūkininką, o kartu visą Lietuvos žemės ūkį, kad šiandien mūsų gerovės ir net mūsų gyvybės šaknys jau paraustos; gali gręsti mums ir mirtis, jei mes nesigydysim, tos sloginančios tvarkos nemainysim.

Praeities klaidos ir išdykavimai.

Dabar pažvelkime trumpai, kurios skriaudos mūsų žemės ūkiui, mūsų trumpoj praeity buvo daromos, kaip jis buvo slopinamas, o mūsų ūkininkai skurdinami. Čia mes nenagrinėsime įvairių smulkmenų ir mažesnių dalykų, o paliesime tik pačius svarbiuosius dalykus. Net nesustosime ilgiau prie tiek kadaise įkyrėjusių rekvizicijų ir pastočių, kurios mūsų ūkininkus tiek kamavo per ilgą laiką.

Reikia pasakyti teisybę, kad tuojau įsikūrus mūsų valstybei tos rekvizicijos ir pastotys buvo neišvengiamos; juk reikėjo maitinti kariuomenę, reikėjo valdininkams greit pasiekti paskirtą vietą tarnybos reikalu, o iždе pinigų nebuvo už viską užsimokėti. Bet viena — tos rekvizicijos buvo per didelės, antra — blogai suskirstytos ir netvarkingai suimamos, trečia už suimamą maistą ir kitus ūkio gaminius buvo mokama žemomis tvirtomis kainomis ir suimtasis maistas buvo skiriamas ne vien kariuomenei; dalijama buvo ir miesto biednuomenei, o dalis rekvizuotų produktų ir šiaip kur pro pirštus pranykdavo. Per keleris metus, rekvizicijų raštinės nesugebėjo atsiskaityti, nebuvo parodyta, kaip liko suvartoti suimtieji sviestas, taukai, grūdai, vilnos ir kiti produktai. Pagaliau visi rekvizicijų dokumentai buvo suvežti Kaunan, sudėti į vieną vietą ir čia jie... sudegė. Taip buvo ta atskaitomybė baigta. Bet tas atsiskaitymas buvo baigtas tik vienai pusei. O iš ūkininkų vadinami «rekvizicijų likučiai» dar ilgą laiką buvo išieškomi pinigais ir tai aukštu kursu. Ūkininkai, iš kurių gyvuliai ir kitoki dalykai buvo paimti ost-markės laikais, bet pinigai nebuvo tuo laiku užmokėti, vėliau buvo išmokami visiškais menkniekiais. Būdavo atsitikimų, kad už karvę rekvizuotą, sakysime, 1921 m. sumokėdavo 1923 m. po kelis litus, o kartais ir mažiau lito, po kokius 60 ar 70 centų. Tačiau, jei ūkininkui

buvo paskirta 1921 m. pristatyti karvę rekvizicijai, o jis jos nepristatė, tai 1923 m. turėdavo už ją sumokėti ligi 100 litų ir daugiau, taip vadinamų «rekvizicijų likučių».

Tokia rekvizicijų klausime netvarka ir neteisingumas labai vargino ir erzino ūkininkus. Tokia pat netvarka buvo ir su pastotimis (stuikomis), netvarka ir daug neteisybės; tų neteisybių pavyzdžių ir be mūsų kiekvienas gana žino, tai pereikime prie kitų klausimų, kur dar aiškiau pamatysime, kaip netinkamai buvo vedamas mūsų valstybės ūkis.

Linų monopolis.

Vienas iš didžiųjų smūgių, kurį nukentėjo mūsų žemės ūkis buvo vadinamas „linų monopolis". Tas monopolis buvo pradėtas organizuoti dar 1919 m. gegužio m. — tų pat metų rudenį jis jau pilnumoje veikė. Panaikintas jis buvo tik 1922 m. — taigi jis veikė trejus metus. Linų monopolio veikimo laikotarpiu buvo uždrausta laisva linų pluošto prekyba: pirktis linų tebuvo leidžiama vien savo namų reikalams. Vežti linų pluoštą užsienin galėjo tik pati valdžia; iš žmonių linai buvo suimami valdžios nustatytomis, priverstinomis ir labai žemomis kainomis. Tos kainos būdavo 3—4 kartus pigesnės negu užsieny, o kartais net buvo mokama 6 ar 8 kartus brangiau už linus vakarų Europos rinkose. Žmonės labai nenoromis pristatinėdavo linų pluoštą valdžios agentams. Daug pluošto pradėjo eiti kontrabandos keliu. Paprūsės ir Pakuršio gyventojai daugiau už kitus tuo naudojosi. Kontrabandos keliu daugiau buvo linų išvežama į užsienį, negu per muitines.

Prieš karą būdavo išvežama iš Lietuvos kasmet nuo 13 tigi 15000 tonų linų pluošto (tona 1000 kg. arba 20 mažųjų centnerių). Taip pat ir linų monopolį panaikinus, nežiūrint kritusių nuo 1922 m. linų kainų,

linų pluošto per metus išvežama užsienin maž daug tiek pat; sakysime, 1924 m. išvežta daugiau kaip 14000 tonų.

Bet linų monopolio laikotarpy šis išvežimas labai sumažėjęs, jis buvo kritęs žemiau kaip 3000 tonų per metus (ligi 2700 tonų), vadinas, sumažėjo penkis kartus. Tur būt daugiau kaip kita tiek ėjo kontrabandos keliu, o šiaip kitus linus ūkininkai pelėdino ir pūdė pas save namie, mintus, o dar labiau nemintus, nebenorėdami už „dyką“ atiduoti valdžiai. Suprantama, kad del viso to, kas buvo padaryta jau 1921 ir 1922 m. žmonės mažiau ir tesisėjo linų. Prieš karą tame krašte, kur šiandien nepriklausoma Lietuva, linų sėdavo maždaug 60.000 ha. Karo metu šitos sėjos plotas žymiai sumažėjo, bet 1919 m. jis vėl buvo padidėjęs ligi tiek, kaip prieš karą buvo. Mat, žmonės tikėjosi iš linų gražaus pelno; jie lyg jauste nujautė linų kainų kilimą; aukščiausios kainos buvo 1920–21 m. žiemą. Buvo mokama net už rusų linus ligi 400 sv. sterlingų arba 1950 dolerių už toną, vadinasi, už rusiškų linų pluošto centnerį buvo mokama ligi 97,5 dolerių (mūsų pinigais 975 litai) — vadinas, beveik 1000 litų už centnerį.

Aukštos linų kainos 1919—21 m. būtų mūsų kraštui daug naudos padarę, jei tas nelemtas linų monopolis nebūtų žmonių suvaržęs ir atėmęs jiems noro gaminti kuodaugiausiai linų pluošto. Tiek daug už linus buvo mokama todel, kad jų labai mažai vakarų Europoj tuomet būta.

Prieš karą vakarų šalyse pabrikai per metus suverpdavo apie 450.000 tonų (9 mil. centnerių) linų pluošto. Savo gamybos tos šalys teturėdavo po 100 tūkstančių ligi 110 tūkstančių tonų per metus, o visą kitą pabrikams reikalingą linų pluoštą gaudavo iš Rusijos, būtent ligi 350.000 tonų per metus. Rusijoj linai buvo gaminami įvairiose vietose, bet daugiausia jų gamino — taip tuomet vadinamas šiaurės vakarų kraštas.

Vitebsko ir Pskovo gubernijos vakaruose, Kauno gub. šiaurėje ir Lifliandijos rytų pakrašty. Šitas rajonas gamindavo beveik pusę Rusijos linų pluošto ir apie trečdalį viso pasaulio linų pluošto. Tai didžiausias visame pasauly linų gamybos centras. Tai dabar supraskim kokią vietų būtų užėmusi Lietuva savo linų gamyba, jeigu mūsų ūkininkams 1919—21 m. *nebūtų taip sutrukdyta iš linų ūkio naudos ieškotis.*

Kiek įvairūs kraštai gamina linų pluošto parodo mums tam tikras apskaičiavimas, kurį gan tiksliai veda Tarptautinis Agronomijos Institutas Romoje. To instituto buvo ištirta ir suskaičiuota, kad prieš karą, būtent 1909—1913 m. vidutiniškas metinis linų pluošto derlius visame pasauly buvo lygus apie 750.000 tonų (apie 15 mil. centnerių).

Atskirose šalyse linų pluošto buvo gaminama šitiek:

Rusija	627.000 tonų
(Tame skaič. Lietuva su Vilnium)	40—45 000 „
Austro-Vengrija	36.910 „
Belgija	23.100 „
Prancūzija	18 426 „
Japonija	13.009 „
Anglija	10.750 „
Olandija	7.836 „
Vokietija	7 000 „
Italija	2 853 „
Kitos šalys	5 000 „
Iš viso (vidutiniškai per metus)	752.384 ton.

Karo metu pasunkėjus susisiekimui ir dėl kitų priežasčių daug mažiau bevežė iš Rusijos linų pluošto į vakarų rinkas. Jos tegalajo vežti vien šiaurinės keliais per Archangelską, per Murmaną ir t. t. Bet dėl karo buvo sumažėjęs linų pluošto reikalavimas vakaruose, be to, tos šalys pradėjo pačios daugiau linų sėtis.

Todel kad ir kilo karo metu linų pluošto kainos vakarų šalvse, bet ne taip staigiai ir ne tiek smarkiai, kaip tai atsitiko vėliau.

1918 m., didžiajam karui pasibaigus ir pramonei atsipalaidavus nuo karo prievolių, prireikė daugiau verpiamosios medžiagos. Rusija, įsigalėjus ten bolševikams, visai nustojo vežusi linus į vakarų Europą. Tuo būdu tų šalių pabrikams labai pritrūko linų. Prasidėjo *vadinamasai linų pluošto badas vakaruose* ir del to nepaprastas jų kainų kilimas

Vienas prancūzų laikraštis (linų pluošto reikalams skiriamas) šitaip atvaizduoja linų pluošto kainų kilimą. Belfasto mieste Airijoj, kur didžiausi linų pluošto dirbinių pabrikai, jei ten už kokį pluošto pundą mokėjo prieš karą *šimtinę*, tai vėliau tos kainos augo šitaip

1915 - 1916 m. 103 (tatai beveik tos pačios)
1917 m 296 (jau beveik tris kartus aukštesnės)
1918 m. 420 („ daugiau kaip 4 kartų aukšt.)
1919 m.sausio 1d.505 („ „ 5 kartus „)
1 20 m sau. 19 d.658 (pusseptinto karto aukstesnės)
1920 m. balan. 1d,1036(dešimt kartų aukštesnės)
1920 m spalių 1d.1093(apie 11 kartų aukštesnės)

Už belgų vadinamosius „kurtre linus" mokėjo prieš karą vidutiniškai apie 150 frankų už dvigubą centnerį. 1920 m. už tuos linus mokėjo jau lig *4500 — 5000* frankų už dvigubą centnerį. Teisybė, belgų franko kursas buvo daugiau kaip pusantro karto kritęs, tačiau turėdami galvoje ir šitą franko kurso kritimą matome, kad belgų linų pluošto kainos buvo pakilusios nemažiau kaip 15 kartų.

Veliau tos kainos ėmė kristi: 1924 m. vėl yra buvęs linų pluošte kainų pakilimas, nors tos kainos toli gražu nesiekė 1920 m. kainų. Tada 1924 m. tos kainos pašoko laikinai ir atsitiktinai ir nuo 1925 m. šitos kainos bendra kryptim eina *žemyn.*

Nepaprastai palogios linų gamybai sąlygos 1919 — 1921 m. Aukščiau buvo minėta apie linų pluošto ga-

mybos didžiausį pasaulio centrą. Prasidėjęs Lietuvoje jis baigėsi Pskovo gub. Šis centras pristatydavo prieš karą Vakarų rinkams apie pusę viso jiems reikalingo l. pluošto. Po karo iš viso šito ploto bevežė savo linus į vakarus beveik viena Lietuva ir žymiai mažiau Latvija. Tuo būdu 1919 — 1921 m. šiuo atžvilgiu Lietuva buvo atsiradusi nepaprastai palankiose sąlygose. *Iš linų pluošto gamybos Lietuvai buvo progos sumti stačiai milžiniškos sumos.*

Iš tikrųjų, imkime vien 1920 m. Prieš karą iš Lietuvos per metus būdavo išvežama lig 15000 tonų linų pluošto. Užpernai, t. y. 1924 m. kuomet kainos jau buvo daug žemesnės, iš Lietuvos buvo vis delto išvežta 14100 tonų. Jei 1919 — 20 m. žiemą nebūtų buvę linų monopolio, tai del nepaprastai aukštų kainų linų sėjos plotas be abejo būtų žymiai padidėjęs. Be to, nuo vokiečių okupacijos meto pas ūkininkus buvo nemaža užsilikusio linų pluošto. Tuo būdu, jei ne linų monopolis, tai 1920 m. iš Lietuvos būtų buvę išvežta mažų mažiausia 20000 tonų. Mes matėme, kad ir už rusų linus 1920 m. anglai mokėjo lig 400 sv. st. už toną: rusų gi linai maždaug tokie pat kaip ir mūsų. Reiškia ir už lietuviškus linus galima buvo gauti lig 400 sv. st. už toną. Tegul savo šiam apskaičiavimui paimsime ir žemesnę kainą, sakysime, po 300 sv. st. už toną, randame, kad 1920 m. už savo linų pluoštų turėjome progos gauti 20000 t. × 300 = 6 milijonai svarų sterlingų, beveik 30 milijonų dorelių arba beveik 300 mil. litų.

Progos iš linų gamybos 1919 — 21 m. praturtėti mes neišnaudojome. Tai buvo mūsų tokia staigi stebuklinga proga praturtėti, kurios tenka laukti šimtais metų. Išleidome iš rankų stačiai milžiniškus pinigus. Mūsų valdžia užsispyrusi laikėsi linų monopolio ir už linus 1920 m. sumokėjo ūkininkams ne ką daugiau 10 mil. litų dabartiniais pinigais skai-

tant. Gal kokius du kart tiek mūsų ūkininkai gavo kantrabandos keliu parduodami linus. Žodžiu iš viso 1920 m. mūsų ūkininkai yra gavę aiškiai mažiau kaip 5 milijonus dolerių. Vadinasi, vien tais metais mūsų ūkininkų del linų monopolio nuostoliai yra ne mažesni kaip 25 mil. dolerių; o per visą linų monopolio laikotarpį Lietuvos ūkininkų nuostoliai siekia kokią 50 mil. dolerių, vadinasi, 500 milijonų litų. Pusė milijardo litų!

Ir iždas iš linų monopolio naudos neturėjo, nors tarėsi kažinkaip pasipelnysiąs iš to biznio. Jei to monopolio visai nebūtų buvę, o būtų buvusi laisva prekyba ir jeigu muito išvežant linus tebūtų *ėmę tik 10%*, ir tai iždas pajamų būtų turėjęs kur kas daugiau.

Vadinasi, ir ūkininkai ir valstybės iždas iš linų monopolio yra turėję vien nuostolių; tačiau jokiu būdų negalėjome jo nusikratyti per 3 metus. Tai kas trukdė jį panaikinti? Tas, kas turėjo iš jo pelno, kam jis buvo reikalingas ir naudingas.

Patamsio žmonių uždarbiai.

Tam monopoliui esant uždarbiavo visa gauja žmonių, kurie aplink tą monopolį buvo susitelkę, įvairūs agentai, pirkliai, tarpininkai ir tt. Prie tos kompanijos priklausė ir vienas kitas valdininkas. Kaip, kuriais būdais tie žmonės uždarbiavo to klausimo čia neliesime, nes kiekvienas mūsų yra girdėjęs apie tų uždarbiavimų kelius bei būdus.

Bet kaip tai galėjo būti, kad tiems patamsio darbuotojams taip sekėsi ir jie buvo įsigiję tokios galybės ir tokios įtakos, kad nežiūrint įvairių pastangų monopolį likviduoti, jie išsilaikė ištisus 3 metus. Daug jiems padėjo šiame pražūtingame Lietuvos žemės ūkio darbe viena tų laikų mūsų valstybinio gyvenimo aplin-

kybė: vadinamasai be saiko kairysis mūsų politinių partijų nusistatymas.

Labai tada žiūrėta, kad tik vadinamiems kairiesiems nenusidėjus, nes rodėsi, kad visi kairiųjų reikalavimai yra paties progreso reikalavimai. Kairieji įsižiūrėję į socializmo dievaitį visai apjako, nebenumanydami, kas mūsų šaliai sveika, kas taikintina, o kas atmestina. Viską suimti į valstybės globą, sumonopolizuoti, suvalstybinti, jiems rodės tai tiesus ir greitas kelias į socializmą, o delto ir geriausias. Bet ar tie monopoliai, tie turtų suvalstybinimai sveika visai šaliai, ar jie turtą padaugina, ar jie skurdą sumažina, ar jie kultūrą pakelia— del to sau niekas galvos nelaužė. Tuo kairumu buvo užsikrėtę ne tik mūsų socialdemokratai ir socialistai-liaudininkai demokratai. Nieko čia nuostabaus, nes sprendžiant iš vardų jiems taip ir tinka: jie ir šiaip jau pasisako nesirūpiną tuo, ką ir kaip ūkis gamina, jiems svarbu, kaip jie sakosi, kad teisingai tai padalinus, kas kitų jau pagaminta; bet lygiai nukrypo į kairę ir darbo federacija, vadinamieji valstiečiai, krikščionys demokratai ir, pagaliau, dargi ir kai kurie bepartiniai žmonės. Bet kokie, ir tai be saiko, suvalstybinimai, monopoliai ir nusavinimai buvo įėję stačiai į madą.

Tie žmonės savo užsimojimais nueidavo tuomet labai ir labai toli. Štai vienas pačių žymiųjų ir žinomų krikščionių demokratų vadų, kun. Mykolas Krupavičius, 1920 — 22 m., prie bet kokios progos mini ir kalba apie tokį ūkio iš pagrindų pertvarkymą, kad visai nebebūtų samdomojo darbo. Tuo tikslu nuosavybė kuo labiausia liestina. Ir taip galvojo tuomet ir kalbėjo ne koksai socialistas ar vadinamasai darbo federantas, o krikščionių demokratų frakcijos vadas.

Panašiai kalbėjo ir vienas tų laikų liaudininkų vadas. Be kitko jis taip buvo sakęs:

„...Mes džiaugiamės, kad šiandien krikščionys-demokratai jau nebelaiko, kaip tai buvo prieš karą, kad nuosavybė tai šventas daiktas. O šiam iš vietos Krupavičius atkerta: neteisybė... Vadinas, nuosavybė ir Krupavičiaus nuomone, privalo būti kuo labiausia liestina. Liestina pačiais įvairiausiais būdais; jei galima, tai ir tiesioginiai; o jeigu tai tuo tarpu nepajėgiama, tai įvairiais kitais būdais: įvairiais monopoliais, eksporto draudimais, tvirtomis kainomis ir t.t., kuomet, jei ne pati žemė, ar šiaip nuosavybė nusavinama, tai nusavinami ūkininko darbo vaisiai, numušant jo produktams (linams ir t.t.) kainas ir pabranginant jo reikmenims kainas (uždedant ž. ūkio mašinoms kainas ir pan.), ar, pagaliau, bent paimant iš jo kuo didžiausių palūkanų (24—48 nuoš.)... Žodžiu, ne tuo, tai kitu lazdos galu.

Ir nenoromis čia ateina į galvą vienas pasakojimas iš bolševistinės Rusijos gyvenimo. Bolševikų agentas viename kaime prieš ūkininkus giriasi bolševikų nuopelnais, nurodydamas, kad dabar kaimiečiams visa kas teko—ir dvarininkų žemės ir kiti turtai. „Tai tiesa, atsakė jam vienas senas ūkininkas, žemelė tai mūsų, bet duonelė jūsų, karvelė tai mūsų, bet pienelis jūsų"...

Pas mus tiek toli, žinoma, nenueita, bet, kad tuo keliu tolokai nueita, tai lygiai neginčijamas dalykas. Dar ir šiandien tuo keliu nesiliaunama eiti, šią žiemą uždėti įvežamieji ž. ūkio mašinoms bei įrankiams muitai tai geriausiai liūdyja.

Toks nusistatymas begalo geras buvo tai visai kompanijai, kuri buvo prisistojus valstybės ragaišį raikyt. Bepigu jiems buvo veikti, kad kuone visi to laiko valdantieji žmonės neturėjo nusimanymo apie ūkiškus reikalus, nemokėjo žiūrėt blaiviomis akimis į gyvenimą. Valdančiosios partijos tematė vien savo popierines programas ir manė, kad tai gera yra visaką suvalstybinti, sumonopolinti. Ir taip tvarkė jie mūsų krašto ūkį. Reikia žinoti vieną. Tik *tokia programa gera, kurios*

pats gyvenimas reikalauja, kuri iš gyvenimo eigos iškyla, o ne ta, kurią kokie popieriniai gudruoliai galvote išgalvoja. Mūsų gi gyvenimas pasakė, kad jam įvairūs monopoliai blogi. Galų gale tas linų monopolis tapo 1922 m. panaikintas. Pažymėtina, kad jis kaip įvestas taip ir panaikintas be įstatymo. Kiek, reiškia, lengvai buvo žiūrima tuomet į žemės ūkį ir jo gyvuosius reikalus.

Kaip Finansų Ministerija su tais linais vertėsi, viešai apyskaitų neskelbta; įvairi toms apyskaitoms medžiaga ir lig šiol guli Prekybos Departamente ir dar nesutvarkyta.

Bet tai dar ne galas. Žmonės turėjo didžiausių nuostolių; maža to: dar dabar Lietuvos valstybė turi mokėti vienam anglų biznieriui Tildend Smitui daugelį milijonų litų. Tai dar lyg priedų bauda Lietuvai, kam ji nevykusiai tvarkosi. Keli lengvi žmonės reikalą pasižadėjo, pasirašė, kiti labai nevykusiai vykdė, o dabar visa tauta mokėk!

Taip ilgai kalbėjome apie linų monopolį, kad čia tai ryškiausias pavyzdys, kaip daugelis ligi šiol buvusių mūsų valdžios žmonių mažai nusimanė mūsų krašto ūkio reikaluose, o partijoms tie reikalai dažnai ir nerūpėjo.

Jeigu nusimanantieji, ūkiškai nusistatę ir sąžiningi žmonės būtų tada buvę valdžioje, ar būtų taip įvykę? Nebūtų. Bet tuomet ūkininkai dar buvo nesusipratę buvo nesusiorganizavę, nebuvo sudarę savo politinės partijos, nebuvo suorganizavę ir ūkiškų organizacijų, žinoma, kad ant palinkusio medžio visos ožkos lipa; taip ir čia visokios partijos ūkininkais pasispirdamos, lipo ir lipo, su savo neūkiškomis programomis, su įvairiais savo vadovais, kuriems terūpėjo ar tai pasipelnyti, ar tai aukščiau iškilti. O kas jiems buvo mūsų ūkininkai? Paskutinieji pastumdėliai, o geriausiu atsitikimu tai tik lyg priedas pašalinėms partijoms.

Žemės ūkio gaminių užsienin išvežimo draudimai bei trukdymai.

Kita be galo didelė skriauda, kuri buvo padaryta Lietuvos ž. ūkiui ir ūkininkams, tai buvusieji žemės ūkio gaminių (produktų) išvežimo visokie trukdymai. Per kelerius metus kai kurie gaminiai (įvairūs grūdai, kaip rugiai ir avižos, kiaulės, galvijai ir t.t.) visai buvo draudžiama užsienin vežti; kitų išvežimas tais ir kitais būdais buvo varžomas. Net vidaus prekyboje kurį laiką buvo įvairių varžymų, sakysime, buvo draudimų vežti liuosai javai į Kauną.

Del viso šito tų gaminių kainos Lietuvoje yra buvusios tuomet daug žemesnės, negu būtų turėję būti sulig Vakarų Europos rinko tų laikų kainų. Europoje pirmais po karo metais buvo jaučiamas didelis maisto gaminių trūkumas, tų gaminių stačiai ieškote ieškojo, mokėta brangios kainos ir mažai žiūrėta gaminių rūšies; by tik tie gaminiai būtų galima gauti.

Vadinas, Lietuvos ūkininkui tuomet būta tikrai gražios progos iš tų aukštų kainų pasinaudoti ir atgaivinti savo ž. ūkis. Tačiau, viešpataujančios mūsų partijos įvairiais draudimais bei varžymais neleido mūsų ūkininkams šita proga pasinaudoti. Ir vėl čia veikė be galo, be krašto kairysis mūsų politinių partijų daugumos nusistatymas, antra vertus, tų ir kitų asmenų norai pasipelnyti ir, pagaliau, daugelio mūsų vadinamųjų pryšakinių žmonių visiškas nenusimanymas ūkio reikaluose.

Iš tikrųjų, pagrindo drausti žemės ūkio gaminiams vežti užsienin nėra buvę. Tiesa, 1919 — 20 m., mūsų ž. ūkis buvo apgriautas ir dar neatsitaisęs. Tačiau, Lietuvoje mes tuomet turėjome tik 10% miesto gyventojų, ir visus 90% kaimo gyventojų. Lietuva tai ne tik ž. ūkio kraštas, bet tiek išimtinai žemės ūkio kraštas, kaip joks kitas kraštas Vakarų ir Centro Europoje.

Net toksai garsus Europoje ž. ūkio kraštas, kaip Danija, skaito daugiau kaip 40% miesto gyventojų, ir žemės ūkio darbais ten verčiasi (įskaičius ir šeimynų visus narius) tik 38% jos gyventojų. Be to, ir bendras gyventojų tirštumas, vadinas, ir duonos valgytojų Danijoje apie du kartu daugiau, negu Lietuvoje, o žemė iš savo prigimties žymiai prastesnė. Mūsų artimiausias iš šiaurės kaimynas, Latvija, taip pat priskaito apie 40% miesto gyventojų, ir taip pat laikomas pirmoj eilėj ž. ūkio, o ne pramonės kraštu. Ką gi bekalbėti apie Lietuvos žemės ūkiškumą, su jos 10% (1919 — 20 m.m.) miesto gyventojų.

Be to, tuo laiku t.y. 1919 — 1921 m. m. Lietuva del karo pasekmių turėjo daug mažiau gyventojų, negu prieš karą. Tas gyventojų nepriteklius siekė maž daug lig pusės milijono. Vėliau, grįžus mūsų tremtiniams iš Rusijos, gyventojų skaičius žymiai padaugėjo, nors ir šių dienų Lietuva dar priskaito mažiau gyventojų, negu jų būta prieš karą.

Tuo būdu aukščiau minėtu laikotarpiu nebuvo jokio pagrindo bijoti maisto gaminių nepritekliaus Lietuvoje ir del to drausti jų išvežimą. *Tais draudimais buvo ir mūsų ūkininkai skriaudžiami ir slopinama pati žemės ūkio gamyba.* Jei ne tie draudimai, tai 1919 — 1921 m. m. mūsų ž. ūkio atsigavimas būtų ėjęs daug spartesniu žingsniu. Mūsų gaminių išvežimas būtų labai sparčiai augęs ir jau 1922 m. būtų galėjęs pasiekti bent 300 mil. litų per metus, neįskaitanti jį linų pluošto, o su l. pluoštu būtų užaugęs lig 400 mil. lt.

Vėliau draudimai tuos ir kitus gaminius vežti užsienin buvo nuimami. Tačiau, kiekvienam išvežimui reikalinga buvo gauti tam tikrų leidimų. Tie leidimai buvo išduodami Kaune Prekybos ir Pramonės Departamento; jiems išgauti tekdavo sugaišinti ir laiko ir pinigų ir nevisiems lengva buvo jie išgauti.

Dar vėliau ir šitų leidimų tvarka buvo panaikinta.

Žemės ūkio gaminius užsienin laisvai bet kas galėjo vežti, tik teko mokėti išvežamuosius muitus, kai kuriems gaminiams nevisai mažus. Užsienio rinkose su javų ir kitų gaminių pardavimu padėtis buvo jau žymiai pablogėjusi. Ne vien linų pluoštas, bet ir kiti ž. ūkio gaminiai vis labiau ėjo pigyn. Jau nebuvo tokio tų gaminių ieškojimo, kaip kad 1919 arba 1920 m. Jau buvo labiau žiūrėta gaminių rūšies ir labiau derėtasi del jo kainos.

Lietuvai su savo prastais dažniausiai gaminiais vis sunkiau teko Vakarų rinkose verstis. Kai kurių gaminių dažnai ir visai nebuvo galima surasti kur parduoti. Teko naikinti išvežamieji nuo ž. ūkio gaminių muitai. Bet ir su šituo reikalu ypatingai nesiskubinta. Nuo vienų gaminių išvežimo muitai buvo panaikinti 1922—23 m. žiemą, nuo kitų gi tik pereitais 1925 m.

Tuo tarpu pasaulinės rinkos padėtis dar labiau pablogėjo. Tiesa, 1924 — 25 m. žiemą javams, pluoštui ir kai kuriems kitiems gaminiams kainos buvo staiga pakilusios. Tačiau, tai būta atsitiktino reiškinio—mat, 1924 m. būta bendro pasaulinio nederliaus — dalykas, kuris pasikartoja nedažniau kaip kartą per kelias dešimtis metų. Bet tai tik labai retas, kaip minėjome, atsitikimas, tik išimtis. Bendrai imant, dabar visame pasaulyje yra pasireiškusi kryptis veik visiems ž. ūkio gaminiams pigti; sunku turėti vilties, kad greitu laiku čia galėtų įvykti kokio pagerėjimo. Atvirkščiai, galima laukti, kad po 3—4 metų kai kurie ž. ūkio gaminiai dar šiek tiek atpigs; ypatingai tas gali atsitikti su javais, su arkliais ir dar su kai kuriais gaminiais.

Tuo būdu geresniais metais, kuomet pasauliniame rinke būta aukštų ž. ūkio gaminiams kainų ir mažai žiūrėta jų rūšies, mes tai draudėmė, tai varžėmė savo gaminių išvežimą, sutrukdydami tuo savo ūkininkams parduoti savo gaminius aukštesne kaina ir savo ūkį

tinkamai sutvarkyti. Tuo būdu mes nepasiruošėm blogesniems metams.

Žinovų apskaitoma, kad del šitų ž. ūkio gaminių prekybos varžymų mūsų ž. ūkis yra turėjęs lig 200 mil. lit. nuostolių. Tuo būdu tai būta dar vienas mūsų ūkininkų pelno arba uždarbio nusavinimas. Vieną tokį nusavinimą mes matėmė, kalbėdami rekvizicijų klausimu, kitą, kalbėdami linų monopolio klausimu. Iš tikrųjų, jei rugių, sakysime, kainos Lietuvoje 1919 ar 1920 m. būta po 10 litų (skaitant dabartiniais pinigais) už centnerį, o už rekvizuojamus mokėta tik 4 lt., tai tas vis vien, kaip kad iš ūkininko kišenės būtų paimta 6 lt.

Panašus ūkininko uždarbio nusavinimas buvo vykinamas ir linų monopolio operacijomis. Jei 1920 m. lapkr. m. tikra kaina už tam tikros rūšies l. pluošto centnerį yra buvusi 300 lt., o ūkininkui mokėta tik 50 lt., tai tas vis vien, kaip iš jo paimta 250 lt.

Tas pat ir su ž. ūkio gaminių išvežimo draudimais bei varžymais. Kaip matėme, del šitų draudimų bei varžymų daugumos ž. ūkio gaminių kainų Lietuvoje lig 1924 m. yra buvusios žemesnės, negu turėjo būti. Tuo būdu, jei pirmais po karo metais rugių, sakysime, centnerio tikra kaina Lietuvoje turėjo būti 15 arba 18 lt. (skaitant dabartiniais mūsų pinigais), o del aukščiau minėtų draudimų bei varžymų yra buvusi tik 10 ar 11 lt., tai tas vis vien, kaip kad iš ūkininko būtų nusavinta po 5, 6 ar 8 lt. nuo kiekvieno jo parduodamo rugių centnerio.

Suvėlavimas su savo pinigų įvedimu.

Visi labai gerai dar atsimename vadinamųjų ostmarkių ir savų pinigų (lito) įvedimo istoriją. Laikėmės įknibę į tą ost - markę, lyg užkerėti. Pavadinome ją lietuvišku vardu «auksinu» ir lyg maži vaikai tuo džiau-

gėmės ir nesiskubinome su savo pinigais. Tiesa, 1919 m. net dalinai ir 1920 m. buvo dar galima abejoti, kas bus geriau, ar įvesti savo pinigus, ar kol kas dar palūkėti. Bet jau 1920 — 21 m.m. žiemą buvo pakankamai paaiškėjusi padėtis; buvo matyti, kad tos markės kursas jau nesustabdomai turėsiąs kristi, kad tos markės toliau besilaikydami mes einame prie bedugnės. Tačiau su ta nelaiminga marke mes ištęsėme lyg 1922 m. spalių m. ir... tik tik visai nesuklupome. Matyt, mūsų bankininkams, įvairiems pinigų vertelgoms bei gizeliams (agentams) buvo labai patogu su markėmis. Jie darė visokiariopas spekuliacijas su ja ir uždarbiavo... Kiek amerikoniškų dolerių paskendo jų kišenėse; kiek žmonių dar ir šiandien su pasipiktinimu prisimena padarytas skriaudas, kuomet tekdavo gauti iš bankų siunčiamus iš Amerikos dolerius, ar kuomet tekdavo turėti kitokių reikalų su tais bankais.

Net 1922 m. rudenį nesiskubinta įvesti litą, nors markė tuomet pradėjusi buvo kristi stačiai galvatrukčiais. Nieko negelbėjo pavienių žmonių pastangos, nes tie žmonės neturėjo rimtos paramos iš ūkininkų pusės. O tos pakankamai rimtos paramos nebūta, kadangi ūkininkai nebuvo tinkamai suorganizuoti ir jų balsas nedaug ką reiškė valstybės gyvenime.

Labai paskubomis galų gale teko organizuoti Lietuvos Banką ir įvesti litą — buvome priėję liepto galo. Pasirodė, kad net mūsų auksas, kurį mes, sulig 1920 m. su Rusija taikos sutartim, gavome iš bolševikų, buvo jau užstatytas užsieny ir jis teko išpirkti. Buvome tiek nusigyvenę, kad iždui teko to aukso dalį parduoti — nebuvo jau kuo mokėti algų valdininkams ir išlaikyti kariuomenę. Tiesa, buvo parduota tik mažesnioji to aukso dalis, didesnioji vis delto pasisekta perduoti Lietuvos Banko žinion, kad šiek tiek parėmus lito įvedimą.

Ir tai dar nežinia, ar iš viso būtume įvedę savuo

sius pinigus, jei neiškilęs ministerių kabinete didelis skandalas. Tų laikų Žemės Ūkio Ministerio Aleksos, pradėjus nuo 1921 m. rudens, ministerių kabinete nuolat buvo daromi paklausimai del vokiečių markės kurso kritimo ir del reikalo skubintis su savo pinigų įvedimu. Bet Ministeriui Pirmininkui Galvanauskui ir Finansų Ministeriui Dobkevičiui boikotuojant tuos klausimus, o įvairiems bankams turint paramos įvairiose partijose ir šiaip yadinamose aukštose sferose, iš tų paklausimų nieko neišeidavo. Pradėjus nuo 1922 m. buvo duodama net pažadų, kad su savo pinigų įvedimu būk jau «skubinamasi». Tačiau tas skubinimasis ėjo vėžio greitumu, bent nedidesniu, kaip su linų monopolio likvidavimu.

Del linų monopolio likvidavimo pavienių žmonių balsai buvo pradėję kilti dar 1919 — 1920 m. žiemą. Tas pat J. Aleksa, tų laikų Žemės Ūkio Departamento Direktorius, 1919—1920 m. žiemą buvo rašęs viename «Varpo» numeryje, apie linų monopolio Lietuvos žem. ūkiui žalingumą ir apie reikalingumą jį panaikinti. Bet tų pavienių žmonių balsai bei pastangos nueidavo veltui — jie nėra turėję tinkamos paramos, nes mūsų ūkininkų būta dar visiškai nesusiorganizavusių. Ir tuo būdu linų monopolis vieton 1919 — 20 m. žiemą buvo panaikintas tik 1922 m.

Tokiomis aplinkybėmis 1922 m. rudens pradžioje per Ministerių Kabineto pasėdį įvyko vadinamasai didelis «skandalas». J. Aleksa p. p. Galvanausko ir Dobkevičiaus darbus su savo pinigų įvedimo vilkinimu pavadino priešvalstybiniu darbu, Lietuvos valstybės naikinimu ir drauge dar su vienu ministeriu atsistatydino, nurodydamas, kad tokiame ministerių kabinete, kuris kraštą veda į bedugnę, negalįs dalyvauti. Šis žygis rado pritarimo ir paramos kai kurių Seimo narių ir Prezidento ir galų gale p.p. Galvanauskiams, Vailokai-

čiams bei Yčams teko nusileisti. Tik po to litas vargais negalais liko įvestas.

Taip suvėlinus su savo pinigų įvedimu, žmonėms padaryta didžiausių nuostolių. Kuone visi žmonių taupiniai, padaryti markėmis, žlugo. Ne vienas buvo nustojęs veik viso savo turto. Ypatingai buvo nukentėję tie mūsų ūkininkai, kurie ruošėsi iš kaimų skirstytis į viensėdžius. Jie vengė taisyti trobesius ir šiaip daryti bet kurių pagerinimų savo ūkiuose, kad tik kuodaugiausia sutaupytų pinigų tam laikui, kuomet jiems teks keltis iš kaimų į vienkiemius. Ir štai markei žlugus, žlugo ir visi jų padaryti markėmis taupiniai.

Apskaičiuojama, kad del suvėlavimo su savo pinigų įvedimu mūsų ž. ūkis turėjęs nuostolių žymiai daugiau kaip 100 mil. l. nuostolių.

Su karo nuostoliais komedija.

O kokia komedija padaryta su karo nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo klausimu? Vokiečiai iš Lietuvos išvedė vien arklių daugiau kaip 100.000, vertės, tur būt, lig 100 mil. l. O kiek dar visokių kitų nuostolių karo metu mums buvo padaryta? Ir štai 1919 m. buvo įsteigta tam tikra komisija šitiems nuostoliams apskaičiuoti. Skaitė, ir iš žmonių, kurie karo metu turėjo nuostolių, ėmė tam tikrus mokesnius. Po tam... visi tos komisijos surinktieji daviniai buvo suversti vienon krūvon, galutinai neapskaičiuoti ir pati komisija panaikinta. Tuo viskas ir baigėsi. Žmonės, turėję del karo nuostolių iš to tik tiek turėjo, kad tai komisijai sumokėjo tam tikrų mokesnių; vadinas, tai išėjo lyg bauda už tai, kam jie tų nuostolių yra turėję.

Neliesime daugiau šitų klausimų; neminėsime kitų mūsų valdžios padarytų klaidų. Pažymėsime vien, kad, jei apskaičiuosime visus tuos nuostolius, kuriuos mūsų ž. ūkiui po karo teko bereikalingai pakelti, tai pama-

tysime, kad jie siekia lig 1000 milijonų (milijardo) litų. Suma tikrai milžiniška. Ne be priežasties mūsų ž. ūkis šiandien t iek nuskurdęs ir mūsų ūkininko uždarbis ž. ūky vidutiniškai nesiekia šiandien ir 3 litų.

Nepakankamas žemės ūkio kultūros rėmimas.

Padarius mūsų ž. ūkiui tokių milziniškų nuostolių, antra vertus buvo per daug maža rūpintasi, kad tam ūkiui ir šio to davus, kad ž. ūkio kultūrą pakėlus. Sakysime, 1919 m. buvome įsisteigę mums labai mažai reikalingą Prekybos ir Pramonės Ministeriją. Vėliau, del jos bereikalingumo, ta Prekybos Ministerija prisėjo likviduoti. Tačiau, 1919 m. tai Prekybos ministerijai buvo paskirta daugiau negu 5 kartus tiek lėšų, kiek visiems mūsų ž. ūkio reikalams. Vėliau būta kiek geriau—ž. ūkio reikalams lėšų pradėta didinti, bet didinta labai šykščiai. Taip 1922 m. visos Lietuvos paukštininkystės reikalams buvo atleista nedaugiau kaip 10 dolerių (100 l.). Visai kitaip į pinigų taupymą žiūrėta, jei kildavo sumanymai rūmų statybos, ar kitoms panašioms išlaidoms. Pinigų tuomet visumet susirasdavo.

Žodžiu, nesigailint pinigų įvairiems, dažnai ir visai bereikalingiems, dalykams, veik visuomet šykščiai duodama buvo lėšų mūsų ž. ūkio reikalams. Mat, visi belste beldėsi ir beldžiasi į valstybės iždą, o ūkininkai dar nesugeba tvirčiau ir rimčiau savo balso pakelti.

Suprantama, būtų netiesa tvirtinti kad visai nieko ž. ūkio kultūros reikalais nebuvo daryta. Daromas šiuo reikalu ir tai gana žymus darbas, ypatingai nuo to laiko, kuomet mes savo pinigus įvedėme ir del to aiškiau savo bėdas bei nepriteklius pamatėme. Tačiau, kas žino dabartinę bendrą pasaulinę padėtį, kas žino Lietuvos padėtį ir tai, kas pas mus ž. ūkio kultūros srity daroma, tam negali kilti nei mažiausios abejonės, kad toje srity per

maža daroma. Kaip su litu arba linų monopolio panaikinimu, taip ir su ž. ūkio kultūros kėlimu ir su kitų mūsų ž. ūkio reikalų tvarkymu, mes labai vėlinamės, mes per mažai tais reikalais rūpinamės.

Laikas nelaukia, padarytos klaidos vis sunkiau atitaisyti; už sugaišintą laiką vis sunkiau atidirbti.

Geresnieji ž. ūkiui metai jau praėję.

Kaip matėme pirmais po karo metais Vakarų Europoje buvo jaučiamas ž. ūkio gaminių trūkumas. Del to mažai žiūrėta jų rūšies, by tik jų būtų ir mokėta už juos brangios kainos. Kai kurių gi tų gaminių ir ypatingai linų pluošto kainų būta stačiai nepaprastai aukštų. Be to, iš Amerikos į Lietuvą tikrai gausiai plaukė doleriai, kasmet lig 4—5 mil. dolerių. O kainos ž. ūkio mašinoms, įrankiams ir kai kurioms kitoms ž. ūkio reikmenims buvo palyginti neaukštos.

Vadinas, tie metai buvo galėję būti mūsų ūkininkams tikrai geriausiais metais. Bet mes iš tų metų nepasinaudojome ir tinkamai nesusitvarkėme bei neatsigavome. Dabar tie gerieji ž. ūkiui metai jau praėję. Daugely kraštų ž. ūkis labai išplėtė savo gamybą. Sakysime, net Vakarų Europa dabar gamina du kartu tiek linų pluošto, kiek gamindavo prieš karą. Sakysime, Danija gamina pieno gaminių ir kiaulienos dabar (1924 — 25 m.m.) apie pusantro karto tiek, kiek gamindavo prieš karą. Net Anglija 1926 m. valstybės biudžete savo ž. ūkio reikalams skiria tiek lėšų, kiek niekuomet nebuvo skyrusi. O čia dar nuo 1924—25 m. su savo ž. ū. gaminiais pradėjusi rodytis Rusija. Del viso to ir dar del įvairių kitų priežasčių ž. ūkio produktams kainos yra atpigę maž daug lig tiek, kokios jos yra buvę prieš karą. Kad tos kainos ateity kiek žymiau pasitaisytų, nematyt jokios vilties.

Tiesa piniginėmis vienetomis skaitant, lyg išeina,

kad ž. ū. gaminių daugumos (ypač gyvulininkystės gaminių) kainos šiandien dar aukštesnės, negu prieš karą. Tačiau, tat priklauso ne nuo to, kad tos kainos, iš tikrųjų būtų aukštesnės, o nuo to, kad po karo auksas, reiškia, ir pinigas yra atpigęs. Už tą patį pinigą, sakysime, kad ir už Amerikos dolerį šiandien bet kurių prekių nupirksi žymiai mažiau, negu prieš karą. Vadinas, pinigų perkamoji galia po karo yra žymiai sumažėjusi, maždaug pusantro karto.

Palygindami fabrikos ar amato dirbinių dabartines kainas su prieškarinėmis pamatysime, kad jos daugiau yra pakilusios, negu ž. ū. gaminių kainos. Tuo tarpu javų, gyvų gyvulių ir t. t. kainos Vakarų Europoje, palyginti su prieškarinėmis, yra padidėjusios tik 10—20 — 40 proc., apdirbamosios pramonės dirbinių kainos (manufakiūros arba audinių, odos dirbinių, galanterijos, kai kurių mašinų ir t.t) yra padidėjusios 50 — 70 ir 100%.

Tat reiškia, kad ž. ū. gaminių ir apdirbamosios pramonės dirbinių kainų santykis yra pablogėjęs ž. ūkio nenaudai; vadinas, pardavęs dabar, sakysime, rugių centnerį arba karvę (mėsai) už gautus iš to pinigus šiandien ūkininkas gali nusipirkti mažesnį gelumbės, batų ar ko kito kiekį, negu prieš karą.

Vadinasi, ž. ūkio padėtis pastaraisiais keliais metais yra bendrai pasauly pablogėjusi. Tuo būdu prie mūsų pačių pasidarytų bėdų šiandien yra prisidėjusi ir sunki pasaulinė ž. ūkio padėtis.

Lyg tyčia, pastaraisiais metais ir su orais mums nesiseka. Turėjome du apyblogiu metu, o šie metai, gal būt, bus dar prastesni. Žodžiu, smarkiai nusigyvenome. Iš pradžių daugiausia vien patys buvome kalti, o dabar dar ir ne iš mūsų kaltės bėdų prisidėjo.

Tuo būdu mums tenka šit ką pažymėti. Geresnieji mūsų ž. ūkiui metai jau praėję. Tais metais buvome galėję tiek atsigauti ir sustiprėti, kad be ypatingos bė-

dos būtume išgyvenę ir dabartinius sunkiuosius ž. ūkiui metus. Tačiau, užuot atsigavus ir sustiprėjus, mes savo ž. ūkį nuslopinome ir nusmukome. Ir dabar blogieji metai mums tenka sutikti su tuščiomis rankomis. Mūsų ūkio padėtis šiandien yra jau tiek pasunkėjusi, kad darosi stačiai pavojaus mūsų valstybei išlikti.

Iš tikrųjų, prisižiūrėkim į savo litus; prisižiūrėkime į Lietuvos Banko balansus. Litų apyvartoje yra žymiai sumažėję, tvirtos gi valiutos (dolerių, svarų sterlingų ir kt.). sumažėjo dar labiau. Tiesa, čia gal kai kas pasakys, kad tiesa, sumažėjimo yra, tačiau jis dar nėra ypatingai pavojingas. Bet tai būtų tik paviršutinis žvilgsnis į šį dalyką. Prisižiūrėję į dalyką atidžiau, tuojau pamatysime, kiek čia sunki padėtis. Viena, ir prieš metus (1924 m. rudens pabaigoj), kuomet esame turėję netoli 100 mil. litų apyvartoje, mes jautėme didžiausį pinigų nepriteklių. Mums reikalinga turėti ne 100 mil. litų apyvartoje, o kokios 250 ar 300 mil. Vadinas, jei nuo to laiko litų apyvartoje pas mūs būtų nepadidėję, o vien pasilikę tiek, kiek yra buvę, tai jau ir tai būtų visai negeras reiškinys. Ką gi kalbėti, kuomet tų litų ne tik nedidėja, bet ir mažėja.

Bet žiūrėkime toliau. Anuo metu, kuomet litų apyvartoje esame turėję arti 100 mil., Lietuvos Banko išduotų kreditų yra buvę ne visi 40 mil. Vadinasi, liuosų litų apyvartoje (litų iš piliečių išteklių) tuomet būta apie 60 mil. Šiandien, kuomet bendras litų apyvartos kiekis sumažėjęs yra lig 80—81 mil., Lietuvos Banko išduotų kreditų kiekis yra padidėjęs lig 50 mil. Tat gi reiškia, kad liuosų litų apyvartoje šiandien tebesiranda tik apie 30 mil. Reiškia, vienų metų laikotarpiu litų pas piliečius yra sumažėję du kartu ar bemaž du kartu. Toksai sumažėjimas krašto ūkiui tarpti yra stačiai pavojingas. Jei toksai litų mažėjimas vyks ir toliau, tai ko galime sulaukti dar po metų?

Vadinas, jei mūsų ūky neįvyks kokių pagrindinių

persitvarkymų, tai po kokių metų mums ir visai gali pritrūkti kvapo. Bet ar mes matome savo padėty pakankamų pagerėjimų? Anaiptol! Kai kurie dalykai net prastyn pradėję yra eiti. Štai, pernai (1925 m.) mes į Lietuvą įvežėme už didesnę sumą prekių, negu išvevežėme. Vadinas, pinigų daugiau iš Lietuvos išplaukė, negu įplaukė. Daugiausia, mes išvežame linų ir miško. Čia mes nesvarstysime klausimo, ar tai gera, ar bloga mūsų ūkiui, kuomet miškas dideliais kiekiais iš mūsų krašto išvežamas; pažymėsime tik patį faktą, kad linai ir miškas sudaro veik pusę viso mūsų išvežimo. To ir kito drauge išveždavome per metus daugiau kaip už 100 mil. l. Ir štai linų pluoštas šiandieną yra labai atpigęs, vadinas, už l. pluoštą Lietuva šiais (1926 m.) gaus kokiais 20 keliais mil. l. mažiau. Lygiai bent keliolika mil. l. mažiau gausime ir už miško išvežimą, kadangi Europoje miško rinko padėtis yra labai pablogėjusi. Iš šitų dviejų prekių išvežimo 1926 m., palyginti su 1924 arba 1925 m., gausime gal kokiais 40 mil. l. mažiau.

Kuo gi padengsime tokį nepriteklių savo užsieninėje prekyboje? Gero derliaus šiais metais netenka laukti. Galėsime džiaugtis, kad nors netoli vidutiniško derliaus sulauksime, nes taip blogai, kaip pernai po karo mes dar nė sykio savo žiemkenčių nebuvome užsėję; o, be to, ir prastą žiemą šiemet turėjome.

Vadinas, javų išvežimo padidėjimo laukti netenka. Tiesa, išvešime šiais metais daugiau sviesto ir kiaulienos. Bet tuo vargu, ar ir per pusę padengsime aukščiau minėtą mūsų išvežime spragą.

Žodžiu, šiandien mums jau tiek riestai, kad sunku blogesnę padėtį ir įsivaizduoti. Tik gerai pagalvokime ir įsigilinkime į tai, ligi ko esame nusigyvenę. Juk mūsų Lietuva—tai, palyginti, derlingų žemiukraštas ir neblogiausių orų kraštas. Šiuo atveju mes geresnėje padėty, negu dauguma kitų Europos kraštų, negu Latvija su

Estija, negu Skandinavijos kraštai, negu Olandija, dalinai ir Vokietija. Lygiai ir geografinė mūsų krašto padėtis (pajūry ir arti didžiųjų pasaulinių rinkų) yra ūkio atžvilgiu—patogi. Tas mūsų kraštas labai netirštai apgyvendintas. Kiekvienam savo žemių 100-ui ha mes priskaitome tik po 38 gyventojus, tuo tarpu kaip mūsų kaimynas iš vakarų, Vokietija—126, vadinas apie pusketvirto karto daugiau; net mūsų kaimynas iš Pietų pusės, Lenkija priskaito apie 75 gyv. vienam ketvirtainiui kilometrui (100 ha), vadinas apie du kartu daugiau. Tuo būdu, palyginti su mūsų artimiausiais didžiausiais kaimynais, Lietuva tai dar pusiau neapgyvendintas kraštas. Nieko stebėtino, todel, jei pas kokį vokietį, bevažiuojantį mūsų gelžkeliais ir matantį mūsų krūmynus bei kitus dykumynus, sukyla minčių apie Lietuvos kolonizaciją ir okupaciją.

Ir iš šito derlingo ir pusiauneapgyvendinto krašto žmonės veržte veržiasi emigruoti. Jei ne Amerikos draudimai, tai jau kelių dešimčių tūkstančių savo tautiečių būtume nustoję. Išeina, lyg savo išvežimui, savo eksportui turime daugiausia žmonių.

Bendras esamosios padėties apibūdinimas.

Trumpais žodžiais apibūdindami savo nepriklausomybės trumpą praeitį ir tai, prie ko šiandien esame priėję, galime pasakyti, kad panašiai, kaip tat, sulig Biblijos pakojimu, yra buvę pas senovės aigiptiečius ir pas mus dabar po 7 gerųjų arba riebiųjų metų yra atėję blogieji arba liesieji metai. Bet tasai panašumas ir baigiasi. Nes aigiptiečiai per tuos 7 riebiuosius metus gerai tvarkėsi, taupė ir atsargą darė; atėjus blogiesiems metams iš tos atsargos gyveno ir bloguosius metus sveiki išgyveno. O mes, atvirkščiai kaip tie aigiptiečiai, ūkio srity nesitvarkėme ir galėjusiais mums būti geraisiais metais ne tik tinkamai neatsigavome ir tinkamos atsargos (taupinių) nepadarėme, bet ir nus-

KAUNO VIEŠOJI
JUSTO PALECKIO
BIBLIOTEKA
A 243857

mukome ir susmukome. Tuo būdu ir geraisiais laikais mūsų ž. ūkis gyveno lyg blogaisiais, nes savo nesąmonėmis ir išdykavimais tik mes juos pasidarėme blogais, ir dabar ūkiškai nusigyvenę mes su apytuščiomis rankomis sutinkame sunkiuosius mūsų ž. ūkiui metus.

Pasauly yra tokių tautų, kurios pačios tvarkytis nesugeba; jos kitų tautų pastumdėliais lieka; į jas kitos tautos žiūri iš aukšto ir su paniekinimu. Tokios tautos nesugebėliai vadinamos antros rūšies tautomis.

Bet mes lietuviai tokia antros rūšies tauta niekuomet nebūsime. Tiesa, kad savo valstybės trumpoj praeity daug klaidų esame padarę. Tiesa, kad blogesnių dabar metų esame sulaukę ir sunki yra pasidariusi visa mūsų ūkiškoji padėtis. Tačiau, nežiūrint nieko, turime ištverti ir ištversime. Padėtis dar atitaisytina ir bedugnė mūsų dar neprarijusi. Tik paskutinis mums laikas susigriebti bei atsipeikėti ir, suglaudus savo eiles, sumaniai, energingai ir ištvermingai imtis kūrybinio darbo, tvarkant ir gaivinant savo ž. ūkį, tvarkant ir visą mūsų valstybės gyvenimą.

Negi, priešingu atsitikimu, bėgsime visi iš Lietuvos, kaip kad ketvirta lietuvių tautos dalis prieš karą buvo pabėgusi (emigravusi) iš Lietuvos Amerikon, ar, savo kraštą pavertę vienu ištisu elgetynu, liksime pas save namie galų gale svetimųjų tautų baudžiauninkais („de facto", kaip dabar sakoma, o ne „de jure") ar įnamiais, kaip jau ir dabar tat yra su lietuviais Vilniaus krašte, ar nustosime savo tikrojo veido ir žmogaus garbės, kaip tat šiandien yra su daugeliu lietuvių Prūsuose.

Tačiau, taip neturi būti ir nebus. Mes čia, kur gimėme, pasiliksime ir nepražūsime.

Bet tie patys gaivalai, tos pačios politinės partijos, kurios tiek nevykusiai lig šiol Lietuvą valdė, dar ir šiandien ją tebevaldo; dar ir šiandien mūsų valstybės

vairas tebėra neūkiškose daugiausia rankose. Bet kaip iš tų partijų ir iš tų žmonių, kurie ir geruosius ž. ūkiui metus buvo mums pavertę blogaisiais, kurie ir labai palankiomis ūkiškų atžvilgiu aplinkybėmis ne tik mūsų ž. ūkio nesutvarkė ir neatgaivino, bet jį sudarkė ir suvargino, kurie ne tik mūsų ūkininkų nesubūrė vienan darban ir nepatikrino jiems valstybėje įtakos, bet atvirkščiai mūsų ūkininkus tarpusavyje sukiršinę ir išblaškę jų jėgas pastatė į priklausomybę nuo neūkiškų žmonių ir neūkiškų partijų, kaip gi mums dabar iš tų žmonių ir iš tų partijų laukti, kad jie atgaivintų mūsų besmunkantį ūkį ir sutvarkytų mūsų valstybę.

Tikėti į tai, tai reikštų į stebūklus tikėti; laukti iš jų Lietuvą gaivinančių darbų, tai reikštų, kad mes niekšai ar bent mulkiai esame, kad mes jau nebepasitikime iš tikrųjų savo ateitim, kad mojame ranka del savo tautos geresnės ateities.

Ne! Iš tos pusės, vadinas, iš ligšiolinių mūsų politinių partijų išganymo mes nesulauksime. To mūsų ž. ūkio atgaivinimo ir to bendro valstybinio persitvarkymo, kuris padės mums pergyventi dabartinias sunkias dienas, apsaugos Lietuvos ūkininką ir visą lietuvių tautą nuo pražūties ir patikrins šviesesnę ateitį, mes galime laukti vien iš ūkininkų ir sveikų mūsų gyvenimo srovių. Tos srovės lig šiol pas mus dar nėra viršun prasimušę ir joms paskutinis šiandien laikas viešai aktingai pasireikšti.

Tai, iš tikrųjų, pagrindinės mūsų krašto bei turto srovės ir žmonės. Ir jų Lietuvoje yra ir nemaža. Kad, nežiūrint visų ardybinių darbų ir nesąmonių Lietuvos valstybė ne tik įsikūrė, bet ir ligi šios dienos išsilaikė, tad pirm viso ko priklausė ir priklauso nuo šitų srovių bei žmonių darbuotės ir pastangų. Kuomet dabar įsigalėjusios politinės mūsų partijos pakaitomis tai tarpusavyj riejosi ir riejasi, tai bendromis jėgomis krėtė ir krečia visokių „baikų“ iš mūsų ž. ūkio, tai tos svei-

kos mūsų visuomenės srovės bei žmonės uoliai dirbo tą kasdieninį darbą, kuriuo visos valstybės, visos visuomenės gyvenimas tik ir tesilaiko. Šių sveikų visuomeninių srovių bei sluoksnių tarpe ne tik pirma, bet ir vyraujančioji vieta prikiausė ir priklauso mūsų ūkininkams. Jų pastangomis pirmais po karo metais tiek sparčiai buvo bepradėjęs gydyti karo žaizdas ir tvarkytis mūsų ž. ūkis. Dirba ir kiek įmanydami, tvarkosi mūsų ūkininkai ir lig šios dienos.

Tai sveiki mūsų gyvenimo reiškiniai. Del to, nieko nežiūrint, mes išgyvenome galutinai nesubyrėję lig šios dienos ir išlaikėme savo valstybės nepriklausomybę.

Bet drauge šiandien jau ir aklas turi pamatyti, kad taip dar toliau gyventi nebegalime, kad jau baigiame smukti, kad prieiname prie liepto galo, kad ta tvarka, prie kurios neūkiški gaivalai valstybę tvarko, o ūkiškiems paliekamas vien kasdieninis darbas, per ilgai yra užsitęsusi. Per daug jau neūkiški gaivalai pas mus yra įsigavę, „įsiponavę" ir viską į savo nagus paėmę, o ūkiškieji gaivalai per daug viešoje srity apsileidę ir tiems neūkiškiems gaivalams užsileidę. Pas mus dabar susidariusi tokia tvarka, kad ne tas valstybės ūkį tvarko, kas jame nusimano, o tas kas jame nenusimano, o dažnai ir nenori nusimanyti. Toksai nenusimanėlis komanduoja tiems, kurie moka dalyką, komanduoja ūkiškiems žmonėms. Taip toliau būti nebegal. Kas dirbo ir dirba ūkiškąjį darbą, kas nešė ir neša ūkiškojo mūsų gyvenimo buklę, nuo to ir turi tiesiogiai priklausyti viso mūsų valstybinio gyvenimo sutvarkymas. Ūkiškiems mūsų krašto gaivalams privalo priklausyti mūsų valstybės valdžia. Jau laikas jiems paimti Lietuvos valstybės vairą į savo rankas ir gelbėti nuo pražūties pasvirusį Lietuvos valstybės vežimą.

Į šitą darbą Lietuvos Ūkininkų Partija ir kviečia pirmon eilėn visus Lietuvos ūkininkus, o paskum ir

šiaip visus ūkiškai bei valstybiniai nusistačiusius žmones, visus tuos, kuriems rūpi gelbėti mūsų ž. ūkį bei ūkininkus ir mūsų valstybę nuo pražūties.

Tačiau, savo tarpe mes jau nemaža ir nusimanėlių turime, o rasis mūsų tarpe ir vadinamųjų mulkių. Tat ne vienas jų, be abejo užduos klausimą, ar jau ne per vėlu, ar ne per daug laiko sugaišinome, ar net, kad bendrai mes gal nesugebėliai esame ir kad Lietutuvos ūkiui ir labiausia ž. ūkiui nesimato tinkamų galimybių sekmingai plėstis. Ne tik tokius klausimus mūsų nusiminėliai bei mulkiai gali užduoti, bet dažnai patys į juos atsakinėja neigiamai, sakydami, kad iš Lietuvos nieko neišeis, kad visos mūsų pastangos per niek nueis, kad prieš vėją nepapūsi ir t.t. ir t.t. Tačiau drauskime tuos mulkius, nepasiduokime jų nusiminimui ir bejėgumui; ir imkimės kuriamojo darbo. Pradėję nuoširdžiai dirbti, tuoj įsitikinsime, kokie dideli darbai mums pajėgtina nudirbti, kokie gražūs ir dideli rezultatai pasiektini. Ir iš tikrųjų, sulig mūsų krašto objektyvėmis sąlygomis, mūsų ž. ūkis galėtų žydėte žydėti: mūsų žemės daugumoje derlingos, orai neblogi, geografinė padėtis patogi ir, pagaliau, mūsų ūkininkai ištvermingi, taupūs, darbštūs ir iš savo prigimties sumanūs bei mėgsta ž. ūkio verslu verstis. Ne be reikalo mūsų kaimietis-emigrantas Amerikoje gerai vertinamas. Jis ten, kaip darbininkas, statomas greta pačių darbingiausių tautų. Apie mūsų kaimiečių privalumus, jų prigimtą kultūringumą bei ūkiškus sugebėjimus gan plačiai kalbama Jono Aleksos knygoje: «Lietuvių tautos likimo klausimu I tomas. Lietuvos kaimas ir žemės ūkis».

Toje pat knygoje nurodoma, kokių milžiniškų rezultatų mūsų ž. ūkis galėtų pasiekti, jei, tinkamai tvarkomas būtų, jis pradėtų sekmingai plėstis. Daugiausia apie tat kalbama tos knygos skyriuose: 1) «Lietuvos žemės ūkio pasiektinumai» psl. psl. 198—225, 2) «Že-

mės ūkio apdirbamoji pramonė Lietuvoje» psl. psl. 225 — 231, ir 3) «Keli konkrečiai pavyzdžiai iš mūsų gyvenimo» psl. psl. 258—267.

Šituose skyriuose įrodoma, kad Lietuvos grūdų gamyba, vieton dabartinių 20—25 mil. cnt. per metus, yra tikros galimybės išplėsti lig 90 — 100 mil. cnt. (50 kg.), vadinas apie 4 kartus daugiau. Dar labiau galime išplėsti savo gyvulių ūkį. Sakysime, sulig paskutiniu mokslo žodžiu sutvarkę savo pieno ūkį, pieno gamybą galėtume išplėsti lig 12 — 15 miliardų kilogramų per metus, vertės lig kokių 4 miliardų (400 milionų) litų, vadinas lig 20 kartų tiek, kiek dabar. Iš to kiekio 65 lig 75%, t. y. nuo pustrečio lig 3 miliardų litų turėtų eiti eksportui, o likusioji pieno produktų dalis būtų suvartojama dalinai Lietuvos gyventojų mitimui, dalinai kiaulių ūky bei veršeliams girdyti.

Danai dabar per metus pieno produktų išveža maž daug už $1^1/_2$ miliardo litų. Lietuvos valstybės plotas vienu trečdaliu didesnis už Danijos plotą ir mūsų žemė iš prigimties žymiai geresnė. Be to, Danija apie 2 kartu tirščiau apgyvendinta, negu Lietuva; reiškia, Danijoje kiekvienam 100 ha žemės ploto tenka daugiau ir pieno vartotojų. Visos šitos 3 aplinkybės turint galvoj mes matome, kad Lietuvos ž. ūkiui pasiekus Danijos ž. ūkio kultūros aukštumos, mūsų pieno produktų eksportas turėtų būti apie $2^1/_2$ miliardų litų per metus. Bet ir Danijos pieno ūkis dar gali toliau plėstis.

Tuo būdu ir iš mūsų gamybos apskaičiavimų ir iš Danijos pavyzdžio mes matome, kad savo pieno gamybą mes galime išplėsti lig 5—20 kartų.

Lig kokių 10 kartų mes galime išplėsti ir kiaulienos ir kiaušinių gamybas. Daug kartų mes galime išplėsti ir kai kurias kitas savo gamybos šakas, sakysime, kai kurių daržovių, vaisių bei uogų, sėjamųjų ir pievų žolių sėklos, daržovių ir kaupiamųjų sėklos, linų pluošto, dirbtinojo žuvų ūkio ir t.t. ir t.t.

Del vietos stokos smulkiau šio klausimo neliečiant, tenka pažymėti, kad bendrai imant savo ž. ūkio gamybos vertę tinkamai betvarkydami, po kokių 18—20 metų mes galėtume padidinti kokią 10 kartų.

Palyginti su dabartine padėtim, tai būtų stačiai milžiniškas skirtumas, bet, kaip matėme, palyginti su dabartine Danija, tai būtų visai nedidelis skirtumas. Be to, juk Danijos ž. ūkis vietoje nestovi, ir nuolat žengia pirmyn. Tiesa, Danijoje ir žemė, ir gyvuliai ir viskas kitas jau nebegali būti tiek sparčios pažangos, kaip Lietuvoje, kur veik visos ūkiškojo darbo sritys dar guli dirvonais. Vis tik, jei Europos gyvenimas eis maždaug normale vaga, tai po 18 — 20 metų Danijos ž. ūkio gamyba turės padidėti bent du kartu. Bet tai reiškia, kad jei mes savo gamybą per tą laiką ir 10 kartų išplėsime, tai dar nebūsime su tų laikų Danijos gamyba lygiomis; dar ir tuomet mums teks juos vytis.

Aukščiau vienoje vietoje buvo minėta, kad mūsų ūkininko savo ūky vidutiniškas uždarbis nesiekia 3 l., o ūkininkės—nesiekia ir 2 l. per dieną. Padidėjus mūsų gamybai 10 kartų, ir mūsų ūkininko uždarbis maždaug tiek pat kartų padidės. Čia tenka, žinoma, turėti omeny, kad gamybai kylant, piniginės ž. ūkio pajamos kyla ne tiek pat kartų, o daugiau kartų; bet, kita vertus, ir ūkininko piniginės išlaidos greitesniu tempu kyla, negu pati gamyba, ir, be to, per 18 ar 20 m. ir Lietuvos kaimiečių skaičius turės žymiai padaugėti. Tuo būdu, Lietuvos ūkininko uždarbis tuomet, gan apytikria imant, turės pakilti lig kokio 30, o gal ir 35 l. per dieną, vadinas galės būti neblogesnis, negu dabar mūsų emigrantų Amerikoje. Kadangi pragyvenimas kaime žymiai pigiau apsieina, negu mieste ir, be to, kaimo darbo sąlygos sveikesnės (bendrai imant), negu miesto ar kokių kasyklų darbo sąlygos, tai reiškia, mūsų kaimiečio padėtis gali pasidaryti daug geresnė ir už da-

bartinę mūsų kaimiečių padėtį ir už mūsų emigrantų Amerikoje padėtį.

Šitokiam mūsų ž. ūkio gamybos išsiplėtimui, Lietuvoje, kaip jau ne kartą esame minėję, randasi visos reikalingos prigimtos sąlygos, būtent ir žemės rūšys, ir oras ir patogi geografinė padėtis.

O mūsų žmonės, o kaimiečiai? Ir į šį klausimą tenka atsakyti teigiamai. Mūsų kaimiečiai, mūsų ūkininkai iš savo prigimties visiškai tikę tam, kad išplėstų ž. ūkio kultūrą iki aukščiausio laipsnio.

Buvo jau minėta, kad Jungtinėse Valstijose mūsų emigrantai (vadinas, buvusieji Lietuvos kaimiečiai) laikomi vienais iš geriausių darbininkų. Jungtinės Valstijos yra labiausia produktingo darbo šalis. Ir ne vien darbingumu pasižymi lietuviai Amerikoje. Jie gerai vertinami amerikiečių ir del savo sąžiningumo bei sumanumo. Be to, dauguma lietuvių Amerikoje laikomi esą taupūs žmonės.

Kokią gi išvadą iš viso šito galima ir reikia padaryti? Išvadą visai aiškią. Kitomis, negu seniau buvusios arba dabar esančios Lietuvoje, ūkiško gyvenimo tvarkymo sąlygomis, lietuvis sugeba kuo produktingiausiai dirbti. Ir bendrai imant, iš savo tikrosios prigimties Lietuvos kaimiečių ir šiaip lietuvių žymi dauguma tai gamintojai, tai kūrėjai, o ne ardytojai ar šiaip kokie „svieto perėjūnai“, bastūnai.

Vadinas, tam, kad mūsų ž. ūkis susitvarkytų ir susitvarkęs po neilgo laiko pradėtų klestėti bei žydėti, o su juo pradėtų plėstis ir žydėti ir visas mūsų kraštas, mums trūksta vien tinkamos tvarkos. O visos kitos reikalingos sąlygos pas mus yra.

Lygiai mes esame jau matę, kodel pas mus tos tvarkos lig šiol nėra. Tai, pirmon eilėn, priklausė ir priklauso

nuo mūsų ūkininkų ir šiaip mūsų ūkiškųjų gaivalų apsileidimo, jų jėgų susiskaldymo, dažnai ir del nepakankamo mūsų ūkininkų susipratimo. Veikė šia prasme ir įvairios „pavietrės“, ypač iš Rusijos pusės. Del viso to mūsų gyvenimo paviršiun prasimušė „visokie svieto perėjūnai“, lengvo uždarbio ir greito praturtėjimo mėgėjai ir šiaip visokie neūkiški gaivalai. Prasimušę priešakin jie pasiėmė į savo nagus Lietuvos valstybės vairą. O aplink juos prisiplakė visokie smulkieji žvėreliai bei gyvulėliai.

Būdami savo daugumoje ne gamybos žmonėmis, ne tvarkadariais, jie nei ūkio, nei šiaip krašto tvarkyti nesugeba ir niekuomet nesugebės. Tai ne jų darbo sritis, ne jų „notūro“ reikalas. Jų „notūras“ kitur linkęs. Pasipenėti prie valstybinio ir visuomeninio ragaišio, pasididžiuoti ir save „parodyti“, skambių žodžių nesigailėti, bet kokių pažadų duoti nesidrovėti, štai kur jų „notūras“ suka, štai jų „darbų“ sritis. Be to, jie dar sugeba smarkiai ir tarpusavyj pasipešti, svetimiems ir saviems prie progos skaudžiai įkąsti, išsikolioti, visą ką apšmeižti ir išniekinti. Pagaliau, jie neblogai moka ardyti bei dalytis kitų darbų vaisiais.

Kaip žinome, šiomis kryptimis jie tikrai didžius „darbus“ yra atlikę. Juk, šiandieną, jei ne tie jų „darbai“, mūsų ž. ūkis būtų žydėte žydėjęs. Sakysime, vienais 1920 m. mūsų ūkininkai vien iš l. pluošto būtų gavę kokius 25 milijonus dolerių (250 mil. litų); o gavo tik nuo 3 lig 4 mil. dolerių. Taip kraštas „tvarkyti“, ar tai ne didelis savo rūšies „darbas“. Deja, tie darbai mūsų ž. ūkį ir visą kraštą baigia jau privesti prie apytuščios vietos, prie pražūties.

Ir kitais atvejais prie ko mes esame priėję? Kokiais biauriais žodžiais mūsų laikraščiai plūdosi, kaip nešvariai seime koliojamasi, kiek pas mus priviso visokių vagysčių, vadinamųjų šmuklerybių, suktybių, nešvarumų ir neteisingumų? Kiek negražių apie mūsų valdžią

gandų eina mūsų krašto viduje, kiek tokių gandų apie Lietuvą eina užsieny? Juk, šiandien Lietuvoje veik nebeliko nei vieno žymesniojo lietuvių veikėjo, kuris to ar kito negražaus gando nebūtų paliestas, nebūtų tuo ar kitu būdu paniekintas.

Kas darytina?

Tat mūsų skaitytojui, matos, jau savaime tiek aišku, kad ilgiau to ir aiškinti netenka. Ūkininkams ir šiaip ūkiško nusistatymo žmonėms neatidėliojant tenka susispiesti krūvon ir valstybės vairą paimti į savo rankas. Gana jau bus „svieto perėjūnams“ bei išdykėliams Lietuvą valdyti, naikinti ją ir niekinti. Ir taip per ilgai jie pas mus ponavo ir sauvaliavo. Atėjo laikas ūkininkų valdžiai. Juk viskas pas mus iš žemės ūkio. Juk ūkininkai tai mūsų tautos dauguma, tai mūsų tautos branduolys. Juk iš ūkininkų, o ne iš kieno kito yra išėjęs pereitame šimtmety lietuvių tautos atgimimas, juk veik išimtinai ūkininkai yra sudarę mūsų inteligentiją, juk ūkininkais pirm viso ko remiasi Nepriklausoma Lietuvos valstybė ir ūkininkuose glūdi mūsų valstybės ir mūsų tautos ateitis. Iš tikrųjų, be žemės ūkio ir lietuvių ūkininkų nebegyvuos Lietuvos Valstybė; be sekmingo mūsų ūkininkų darbo ir be jų gerovės kilimo niekumet nesutvarkysime savo ūkio ir viso savo krašto.

Tat viskas Lietuvoje žemės ūkiui ir viskas per ūkininkus. Vienybėje—galybė. Tat senai jau žino darbininkai, tat žino visi kiti žmonės, tat žino pagaliau ir Danijos bei daugelio kitų kraštų ūkininkai. Tat paskutinis jau metas suprasti ir tinkamai įvertinti ir Lietuvos ūkininkams. Todel Lietuvos ūkininkai, laikykitės iš vieno. Tvarkykitės patys ir tvarkykite Lietuvos valstybę, tvirtai paėmę jos vairą į savo ūkiškąsias rankas. Tvarkykite taip, kaip to reikalauja mūsų ž. ūkio ir viso mūsų krašto tikra gerovė, bet ne taip, kad tuo įtiktumėt visokiems pašaliečiams, vis vien ar tai darbo fede-

rantams, ar socialdemokratams, ar krikščionims demokratams, ar socialistams liaudininkams, ar žydams, ar kam kitam. Būkite tikrai nepriklausomi ir savaimingi. Negerbkite svetimųjų dievų, nebūkite vergai, nebūkite pašalinių mums partijų kažin kokie priedai, dažnai ir pastumdėliai. Lietuviai! Pasitikėkime pagaliau savo kūrybinėmis jėgomis; juk tik del jų išlikome ligi šiol gyvi, nežiūrint visų mūsų valstybinio ir visuomeninio gyvenimo išdykavimų. Rimtas ūkininkų balsas tepraskamba gaivinančiai per visą Lietuvą, žadindamas mūsų tautą prie sveiko kuriamojo darbo bei tvarkos; tvirta ūkininkų valia tepasireiškia visose Lietuvos gyvenimo srityse, skaidri lietuvių tautos sąmonė tenušviečia visus mūsų gyvenimo patamsius.

Gelbėkime Lietuvą, pertvarkykime ją iš naujo sveikais ūkiškais pamatais, išveškime pakrypusį ir įklimpusį mūsų valstybės vežimą į tikrą gamybos bei kūrybos kelią.

Kas gi daryti? Kaip šitas Didysis Darbas pradėti dirbti?

Tik trumpais žodžiais ir pačiais bendrais bruožais tai pažymėsime. Nes receptų čia negali būti, nes būsimo Lietuvos surėdymo planų čia netenka dėstyti. Tai būtų ne tik kanceliarinis, teoretinis darbas, bet tai būtų net bergždžias ir kenksmingas Lietuvai darbas. Visapusiai tas darbas paaiškės, įvairios smulkmenos iškils aikštėn tik patį darbą bedirbant ir gyvenimą begyvenant. Šią dieną tenka ir galima nustatyti tik tas bendras kryptis, kuriomis tas Didysis Darbas turės eiti.

Bendras Valstybės persitvarkymas.

Esame nepriklausoma valstybė ir turime pasilikti nepriklausoma valstybe bei tauta. Bet kartu žinome, kad taip, kaip lig šiolei, gyvent jau nebegalime. Todel mums tenka persitvarkyti ir tai persitvarkyti iš pat pamatų. Per 7 savo nepriklausomo valstybinio gyve-

nimo metus prisisteigėme įvairių ministerijų, atstovybių, departamentų ir visokių kitų įstaigų. Taigi dabar mums tenka peržiūrėti, kas iš viso šito mums būtina pasilikti, kad išsilaikius, kaip valstybė, kad nesubirėjus, ir nuo ko priseina bent laikinai atsisakyti. Tenka atsisakyti ne tik nuo visokių bereikalingų išlaidų, tokių gi išlaidų pas mus visai apsčiai randasi, bet ir nuo kai kurių reikalingų išlaidų, bet su kuriomis vienus kitus metus mes galime palūkėti.

Prie bereikalingų išlaidų tenka priskirti visos tos didžiosios statybos, kurias nuo kelių metų tiek pamėgo mūsų valdžia. Kas dabar nebesistato? Statosi ir Finansų Ministerija, ir Lietuvos Bankas, ir Žemės Ūkio Ministerija, ir Teisingumo Ministerija ir kitos mūsų ministerijos; o Užsienių Reikalų Ministerija atstovybėms perkasi rūmus Berlyne (už pusantro su viršum milionų litų), Paryžiuj, Vašingtone. Visiems rūmams išleidžiama po kelis milionus litų, sakysime, dviem rūmam, būtent, Valstybės spaustuvei ir Lietuvos Banko rūmams išleidžiama apie 8 mil. l.

Visoms šitoms statyboms turi būti padarytas galas. Tam pinigų mes nebeturime. Jei po kokių 4, 5 ar 6 metų susitvarkysime bei praturtėsime ir mūsų piniginė apyvarta padidės, sakysime, bent lig kokių 300 mil. (vieton dabartinių 80 mil.), tai jei koksai rimtas statybos reikalas kils, apie tai tuomet galėsime ir pagalvoti; bet ne dabar, kuomet didesnioji Lietuvos gyventojų pusė bemaž elgetomis yra virtusi. Juk dabar iš mūsų įsismaginimo rūmus Kaune statydintis ir atstovybėms užsieny rūmus pirkinėti, svetimšaliai stačiai tyčiojasi ir juokiasi.

Tuo tarpu, ar mes nors kiek sutvarkėme ž. ūkio (kaimo) trobėsių statybos reikalą?

Lygiai mums tenka atsisakyti nuo daužymosi brangiais automobiliais. Juk tiek «suponėjome», kad kai kuriems mūsų ministeriams pradėjo nepakakti su bran-

giais automobiliais daužytis po Kauną, bet jie tuos automobilius veždavosi Palangon, ir ten su jais po smėlynus daužydavosi. Negalima leisti valstybinių pinigų ir pokyliams bei kitiems panašiems dalykams.

Tenka sumažinti išlaidas ir daugely kitų sričių. Yra galimumo sumažinti valdininkų skaičius mūsų įstaigų buhalterijose ir raštinėse. Suprantama, tuo tikslu teks patį tų įstaigų darbą pertvarkyti, geriau parenkant žmones, viršininkams uždedant didesnės atsakomybės už atliktą darbą, mažinant susirašinėjimą ir t.t. Lygiagrečiai rasis galimumo kai kurios įstaigos suglausti, pamažinus jų skaičių. Be kita ko, matos, be ypatingos mūsų užsienio politikai skriaudos, galima bus žymiai sumažinti mūsų atstovybių skaičių užsieny — šią dieną turime jų lig dvylikos; gi su bėda (o ta bėda yra didelė) apsieisime ir su šešiomis ar septyniomis. Šitaip besitvarkant žymiai, be to, sumažės mūsų įstaigose ir vadinamųjų kanceliarinių bei ūkio išlaidų. Bendroje išdavoje visoje šitoje srity tikrai galima padaryti žymių išlaidų sumažinimą.

Toliau, bus galima padaryti tam tikrų sutaupinimų geležkelių eksploatacijos ir kai kuriose kitose valstybinio darbo ir administracijos srityse.

Pakankamai rimtai šitą išlaidų mažinimą (surišta su valstybinių įstaigų persitvarkymu) pravedus pasirodys, kad savo išlaidas galėsime sumažinti kokiais 40 mil. litų. Sulig šituo pasidarytų galima sumažinti mokesnius (sakysime, kokiais 20 mil. litų, žiūrint, kad pirmon eilėn būtų palengvinti tie mokesniai, kurie slėgia mūsų ūkininkus) ir, antra vertus daugiau lėšų skirti žemės ūkio kreditui ir kitiems ž. ūkio reikalams.

Žemės ūkio kreditas.

Kiek galima energingiau tvarkyti ir plėsti kreditas ūkininkams.

Dabar Žemės Bankui kasmet iš iždo skiriama po

5 mil. litų. Del visokių raštų, formalumų ir kitų kliūčių šiandien ūkininkui gauti iš to banko paskolą labai sunku. Reikalinga tuo tikslu savo žemė užstatyti, gauti visokių liūdymų, apvaikštinėti daug visokių įstaigų, dažnai ūkininkui prisiena net Kauną pasiekti. Ūkininkui tenka ne tik daug laiko sugaišinti, turėti visokių nemalonumų, bet ir nemaža visokių išlaidų pakelti. Be to, Žemės Bankas išduoda ūkininkams paskolas labai šykščiai. Lig 1926 m. pradžios visoje Lietuvoje iš Žemės Banko kreditų yra gavę apie pusantro tūkstančio ūkininkų. Reiškia iš kiekvieno 150 mūsų ūkininkų tik vienas yra pasinaudojęs iš Žemės Banko kreditų. Ir iš jų žymi dalis sugebėjo gauti kreditų tik todel, kad jiems galėjo padėti pažįstami.

Šiokių tokių kreditų ūkininkai dar gauna iš vietos bankelių, priklausančių Lietuvos Koperacijos Bankui, ar Ūkininkų Sąjungai. Šitie bankeliai, be Žemės Banko, gauna dar kreditų iš Lietuvos Banko (dalinai per to Banko vietos skyrius, dalinai per savo centro, t. y. per Koperacijos Banką ar Ūkininkų Sąjungos Centralinį Banką), ir šiek tiek seniau ir iš taupomųjų kasų. Iš viso tuo keliu iš Lietuvos Banko ir iš taupomųjų kasų ūkininkams suteikta kreditų tik apie pustrečio milijono litų. Be to iš šitų versmių tam tikrų kreditų gauna įvairios koperatyvinės ž. ūkio organizacijos. Tuo būdu, lig 1926 m. sausio m. visi Lietuvos ūkininkai ir ūkininkų ekonominės organizacijos iš mūsų iždo ir iš Lietuvos Banko bendroje sumoje paskolų (piniginių) yra gavę nedaugiau kaip 20 milijonų litų. Visam Lietuvos žemės ūkiui tai yra be galo maža suma. Prisiminkime, kad vien del linų monopolio mūsų žemės ūkis yra turėjęs nuostolių lig 500 mil. litų. Ką gi prieš tai reiškia tie 20 mil. litų? *Iš kiekvienų 100 l. ž. ūkiui vien del linų monopolio padarytų nuostolių paskolų pavidale jam suteikta paramos po 4 litus.*

Aišku, kad taip toliau nebegali būti. Ir normaliu

laiku, kuomet ž. ūkio gyvenimas eina savo paprasta, sveika vaga, jam yra reikalingas kreditas ir tai gan gausus kreditas ir su neaukštomis palūkanomis 5 ar 6% metinius. Mūsų žemės ūkis, karo metu nualintas ir dar tinkamai neatsistatęs, be to labai atsilikęs nuo Vakarų žemės ūkio ir šiandieninėmis aplinkybėmis priverstas stengtis kultūros aukštumo atžvilgiu jį prisivyti ir net skubotai prisivyti, nes jam būtinai, kad išliktų sveikas ir nežlugtų, reikalingas yra labai didelių ir prieinamų kreditų.

Valdžios didžiausias rūpesnis ir uždavinys tuos kreditus surasti. Tat padaryti yra galima. Reikalinga kaip jau nurodėme, daryti, kur tik galima taupinių, atsisakant nuo įvairių rūmų statybos, sumažinus išk. mėms, automobiliams ir kitoms panašioms ir bendrai bereikalingiems ar atidėtiniems reikalams išlaidas, sutaupius tuo būdu lėšų galima bus daugiau pinigų skirti žemės ūkio kredito reikalams.

Dabar kasmet Žemės Bankui skiriama po 5 mil. litų. Padarius aukščiau minėtus taupinimus galima bus kasmet vieton 5, skirti Žemės Bankui ir po 15 mil. l. Pagerėjusiomis aplinkybėmis ir rūpestingiau žiūrint ūkininkų reikalus, ir iš Lietuvos Banko didesni kreditai galėtų eiti ūkininkų reikalams. Be to, išsiplėstų ir taupomųjų kasų veikimas. Tuo būdu lig 1928 m. pabaigos iš visų šitų išteklių kreditas (piniginis) ūkininkams galėtų daeiti lig 100 milijonų litų.

Šią dieną mes jau ieškome kreditų ir užsieny, nes krašto vidaus piniginių išteklių mums toli gražu nepakanka. Tų ir kitų pasiūlymų iš užsienio jau atsiranda. Tačiau, paprastai sunkokomis sąlygomis. Bet jau ir dabar pradeda rastis išminčių. Sakysime, 1925 m. „Lietūkis“ (Lietuvos Žemės Ūkio Koperatyvų Sąjunga) gan nesunkiomis sąlygomis yra gavus iš Anglijos tam tikrų, nors tuo tarpu nedidelių kreditų.

Jei mes nuo šių metų pradėtume tinkamiau ūkiš-

koje srity tvarkytis, tai, be jokio abejojimo, jau greitu laiku surastume užsieny reikalingų mums kreditų su neaukštomis palūkanomis (sakysime, kokius 7%) ir kitomis prieinamomis sąlygomis. Tie kreditai pirm visko turi būti suvartojami žemės ūkio gamybai plėsti.

Tuo būdu, jei po šių metų pavasario rinkimų Seiman ūkininkų reikšmė Lietuvoje tinkamai padidėtų, tai lig aukščiau minėto termino, t. y. lig 1928 m. pabaigos mūsų ūkininkams galėtų būti iš viso suteikta piniginių paskolų lig 200 mil. litų.

Dabar iš Žemės Banko kreditų yra gavę ne kiek daugiaus kaip 1000 ūkininkų. Tuomet iš žemės Banko kreditų galės pasinaudoti ir kelios dešimtys tūkstančių ūkininkų.

Šiandien ž. ūkio kredito organizacija yra susiskaldžiusi į kelias kryptis. Vietose vienur yra įsisteigę vadinamieji krikščioniški bankeliai, kitur bankeliuose yra įsigalėję vadinamieji liaudininkai, kai kada ir social-demokratai, dar kitur veikia bepartyviai bankeliai. Ateity to neprivalo būti. Visi tie bankeliai privalo būti vienos rūšies, visi jie turi tarnauti visiems mūsų ūkininkams ir skaldytis jiems į įvairias pavienias sroves nėra jokios prasmės. Toksai skaldymasis tik darko ūkininkų jėgas; tokio skaldymo nori vien mūsų ūkininkų priešai, mūsų priešūkiški gaivalai.

Pagaliau, turi būti palengvinta pati tvarka paskoloms gauti, kad nereikėtų begalybės visokių formalybių, kad nereikėtų Kaunan važinėti ir laiko gaišinti.

Kad ž. ūkio kreditas tinkamai būtų tvarkomas ir plečiamas, kad jis kuo labiausia ūkininkams būtų tinkamas, reikalinga, kad jo tvarkymas labiausiai priklausytų nuo ūkininkų. Tat bus galima jei ž. ūkio kredito tvarkymasis bus ūkininkų renkamųjų Žemės Ūkio Rūmų žinioje. Žemės Bankas, užuot, kaip dabar priklauso nuo Žemės Ūkio Ministerio, turėtų priklausyti nuo Žemės Ūkio Rūmų. Lygiai ir kitų žemės ūkio

kredito rūšių tvarkymas turėtų būti Žemės Ūkio Rūmų žinioje (del Žemės Ūkio Rūmų (žiūr. toliau).

Miškas žemės ūkiui.

Tai vienas iš mūsų opiausių šių dienų klausimų. Del sunkenybių miškui gauti mūsų kaimiečiai nuolat skundžiasi. Ypatingai dažnai sunku miško gauti, prireikus išgauti vienas kitas medis. Bendrai tenka pažymėti, kad mes miško tikrai mažokai turime. Drauge su tuo miškas pas mus ne per daugiausia branginamas. Patsai miškų atželdinimas pas mus dar nevisiškai gerai sutvarkytas.

Jei valstybė miško ir žemės ūkio trobėsių statybos reikalu nesiims didesnių darbų, padėtis ateity dar pasunkės. Iš tikrųjų, jei ir gražiai želdinsime dabar kertomojo miško plotus (suprantama, taip ir privalu daryti), tai, sakysime, po 10 ar 15 metų brendusio miško plotai del to dar nepadidės. Bet, kita vertus, mes manome, kad savo ž. ūkio mums seksis gaivinti, kad mūsų kaimas nebus amžinu skudurlium. Atsigavęs ir kultūringesnis kaimas daugiau ir ruimingesnių trobėsių statosi, daugiau statomosios medžiagos suvartoja. Net ir tos pačios Lietuvos, jei paimsime, sakysime, 20 ha. ūkininką iš Marijampolės, Vilkaviškio ar Šakių apylinkės ir palyginsime su tokio pat žemės ploto, t. y. 20 ha. ūkininką nuo Varėnos, Merkynės ar Zarasų, tai pamatysime, kad vilkaviškietis ūkininkas savo trobėsiams suvartoja apie 2 kartu tiek medžiagos, kiek zarasietis arba varėnietis.

Reiškia, ž. ūkio kultūrai kylant kils ir miško medžiagos reikalavimas, jei, žinoma, mūsų kaimas po senovei statysis, kaip ir dabar veik išimtinai iš medžio.

Be to, šią dieną eina ne vien dvarų parcelacija, bet ir kaimų vienkiemiais skirstymasis. Kuone 100.000 ūkininkų teks išskirstyti iš kaimų į vienkiemius; daugumai jų teks perkelti ir savo trobėsiai. Daugiau kaip

pusė tų trobėsių reikalaus naujos statomosios medžiagos. Tat viskas begalo padidins (ir jau didina) statomosios medžiagos reikalavimą.

Bendrai į visą mūsų kaimo statybos reikalą žiūrint galima štai kas pasakyti. Šiandien mūsų kaime yra apie 1 milioną trobėsių. Tik mažesniųjų tų trobėsių dalis (matomai nedaugiau kaip vienas trečdalis) yra tokiame stovy, kad jį galima laikyti pakenčiamu, dauguma jų tai tik lušnelės, mažai į trobėsį panašios daržinės, tik neva tvartai ir t. t. Teisybę pasakius, dauguma tų trobėsių kuo greičiausiu laiku turėtų būti pakeista padoriais trobėsiais, kaip pas žmonės, kaip pas tų kraštų ūkininkus, kurie pakenčiamai gyvena, sakysime, nors ir pas mūsų artimiausius kaimynus, prūsus. Žodžiu, jei mes manome atėity tvarkytis ir žmoniškai gyventi, tai mūsų kaimo statybos klausimas yra vienas iš pačių didžiųjų mūsų valstybės klausimų. Tai statybai miško statomosios medžiagos jokiu būdu nepakaks. Kita vertus, trobėsių statyba iš kitos, o ne iš medžio medžiagos paprastai brangiau atsieina. O šiandien daugelis mūsų ūkininkų (nekalbant jau apie naujakurius) net ir iš medžio nevisuomet pajėgia statytis. Kaip gi jie pajėgs statytis iš brangesnės medžiagos? Bet kita vertus, miško tai statybai nepakaks. Kokia gi iš to išeitis? Kas gi darytina? Nes aišku, kad ir šiuo reikalu, kaip ir daugeliu kitų, vien laiką gaišinant mes po neilgam galime atsirasti visiškai nepakenčiamoje padėty.

Išeitis iš šitos padėties be abejo yra, nors ji nelengva ir pareikalaus iš mūs daug darbo, daug sumanumo ir lėšų. Jau buvo kalbėta apie padorius trobėsius, apie ž. ūkio kultūros pakėlimą, apie reikalą Lietuvos kaimiečiui žmoniškai gyventi. Tik atsigavęs ir susitvarkęs ūkininkas, turįs daug didesnių, negu šiandien, pajamų, turės jėgos statytis padoresnių trobėsių, pajėgs ir ne iš miško medžiagos statytis. Matome, kad

šiuodu klausimu, būtent mūsų ž. ūkio atsigavimas ir ž. ūkio trobėsių statybos susitvarkymas, artimai savitarpiai surišti. Kitaip ir negali būti. Bendrai ūkininkų padėties nesutvarkydami, kokiu gi būdu mes galime tikėtis, kad tinkamai sutvarkysime tą ar kitą pavienį didesnį savo reikalą, sakysime, nors tą patį ž. ū. trobėsių statybos reikalą.

Bet tat mus dar labiau turi paskatinti, kad ž. ūkį tinkamai sutvarkytume ir išplėstume. Iš tikrųjų, kaip mūsų kaime galės eiti padoresnė trobėsių statyba, jei patys ūkininkai neatsigaus, nepraturtės, o liks tokie pat nususėliai, kokie jie yra šiandien savo daugumoje. Tuo būdu bendras ž. ūkio kultūros pakėlimas ir mūsų ūkininkų atsigavimas yra ta būtina sąlyga, be kurios negali būti žemės ūkio trobėsių statybos klausimo tinkamo išrišimo.

Bet tai tik sąlyga, be kurios klausimas nebus išrištas. Ir ta sąlyga ne per vieną dieną susidarys. Pradėti rišti tas keblus klausimas tenka jau šiandien, nes jau ir šiandien ž. ūkio trobėsių statybos reikalas yra be galo paaštrėjęs. Ieškant būdų rimtam šito klausimo rišimui, nesimato kito lemto išėjimo, kaip tik surišus miškų reikalą su ž. ūkio trobėsių statybos reikalu. Būtent visas pelnas, kuri valstybė (iždas) gauna iš miškų, reikalinga skirti ž. ūkio trobesių statybos reikalui. Visų pajamų iš miško valstybės dabar gaunama apie 18 mil. l. per metus, o gryno pelno apie 10 mil. l. Gražiau miškų ūkis sutvarkius tas pelnas dar bent 2 — 3 milijonais litų padidės ir pasieks kokių 12 — 13 mil. l. Tų pinigų didžiuma, sakysime, kokie 8 arba 9 mil. l. kasmet galėtų būti teikiami kaipo paskolos ūkininkams, kurie statosi trobėsius ne iš medžio, būtent iš tos ar kitos rūšies plytų, iš molio, iš geležies betono ar kitos panašios medžiagos. Toliau, kasmet kokie 2—3 mil. litų galėtų būti skiriami tam, kad paskatinus steigimą Lietuvoje ivairių dirbtuvių bei gamyklų, surištų

su trobesių statybos reikalu; būtent įvairios rūšies plytinių, čerpių dirbtuvių, kalkinyčių, langų ir durų dirbtuvių ir pan.

Iš plytinių gal labiausia reikėtų skatinti steigti mažojo tipo. Du ar trys ūkininkai susitarę, su palyginti mažomis išlaidomis, nesteigdami Hofmano ar kitų brangesnių krosnių, gali per metus išdeginti lig kokių 200.000 plytų. Tos plytos visai gerai tinka ž. ūkio trobėsiams statyti; o įrengimas tokios įmonėlės gali kainuoti mažiau kaip dešimtį tūkstančių litų. Tačiau, reikia mokėti tai padaryti, be to, ir tie keli tūkstančiai litų reikalinga turėti. Štai čia ir turi ateiti pagalbon valdžia, per tam tikrus specialistus pamokindama ūkininkus, kaip reikalinga tokį mažu mastu plytų deginimą sutvarkyti, ir suteikdama ūkininkams reikalingų paskolų iš nedidelių (sakysime, iš kokių 6 nuošimčių).

Šitokiais ir panašiais būdais tenka išplatinti Lietuvoje ir visos eilės kitų rūšių įmonių, surištų su trobėsių statyba. Paminėtinos čia langų ir durų dirbtuvės. Pas mus visi tokie dalykai del meisterių brangumo labai brangiai apsieina. Daugely Vakarų kraštų tokie reikmenys, kaip durys, langai ir kiti panašūs dalykai ūkininkams kainuoja du-tris kartus pigiau, negu pas mus. Ten yra paprastai priimta, sakysime dviejų ar trijų rūšių kaimo trobesių langai kaime. Tokie langai, durys etc. tam tikrose dirbtuvėse su mašinų pagalba išdirbami tūkstančiais vienoje dirbtuvėje ir del to visai pigiai kainuoja. Tokia mada reikėtų įvesti ir pas mus Lietuvoje. Kas gi nori turėti šitų reikmenų gražesnių, ar bent kitoniškesnių, tai brangiau užmokėjęs gali tai turėti. Bet kas tenkinasi taip, kaip visi kiti, tas visas tas reikmenis gauna daug pigiau, negu pas mus Lietuvoje ir, be to, neturi del to jokio vargo, jokios baladonės.

Toliau, valstybė turi parūpinti, kad pas mus statybos reikalams būtų pakankamai prityrusių technikų ir

meisterių ir kad būtų išdirbti planai su visokiais apskaičiavimais bei nurodymais, kokie trobėsiai (gyvenamieji namai, tvartai, kluonai ir t. t.) kokiems ūkiams yra tinkamiausi.

Suprantama, kad ne iš karto šitie dalykai seksis tinkamai sutvarkyti. Tam bus reikalingas ilgesnis laikas. Bet norint, kad tai pavyktų sutvarkyti, už šito darbo jau šiemet reikia imtis su visa energija. Jau ir šiais metais šitam reikalui reikėtų skirti visas mūsų miškų penas. Tenka pasakyti dar daugiau. Būtent, ž. ūkio trobėsių statybai turės būti skiriamas ne tik visas mūsų miškų pelnas, bet šitam reikalui teks ieškoti ir dar didesnių lėšų. Tos lėšos dalinai bus iš tų bendrų kreditų, apie kuriuos kalbama «Žemės ūkio kredito» klausimo skyriuje, dalinai, matos, ir dar iš kai kurių šaltinių.

Tik taip rimtai savo ž. ūkio trobėsių statybą tvarkydami, drauge gaivindami bei plėsdami ir visą savo ž. ūkį, mes po kurio laiko išeisime iš tos sunkios šiuo atžvilgiu padėties, kurioje mes šiandien tebesirandame. Tuomet ir miško bado mes pradėsime jau nebejausti. Miška statyboje tuomet bus reikalingas tik tokiems dalykams, kaip durys, langai, sparai, dalinai balkiai ir t.t. Kita vertus, miškas tuomet tinkamiau, negu dabar bus sunaudojamas, baldams ir fanierai dirbti, degtukams ir pan. Taip sutvarkius miškų ūkį mes iš miško turėsime žymiai didesnių, negu dabar pajamų.

Greta su šituo turi eiti ir geresnis mūsų miško ūkio tvarkymas. Ypatingos domės tenka kreipti į tinkamesnį iškirsto miško atželdinimą ir jo apsaugą nuo įvairių kenkėjų. Lygiai turi būti sudaryta prieinamesnė tvarka ūkininkams miško gauti. Tai ypatingai liečia mažus miško kiekius — šią dieną gauti vienas ar du medžiu dažnai be galo sunku. Be to, turės būti sutvarkytas aikvojantis miško išvežimas užsienin, del kurio šiandien mes tiek skundų girdime.

Visas ž. ūkio trobų statybos reikalo tvarkymas turėtų būti perduotas Žemės Ūkio Rūmų žinion. Tuo tikslu turėtų būti Seimo išleistas atatinkamas įstatymas ar įstatymai. Bet kad taip atsitiktų reikalinga, kad visi ūkininkai eitų iš vieno, kad jie ir Seime ir visoje valstybėje įgytų tinkamos įtakos.

Žemės Ūkio Rūmai.

Ūkininkų vienybei palaikyti ir savo reikalams aptarti kasmet bent du kartu renkasi Kaune ūkininkų renkamas suvažiavimas, lyg savo rūšies ūkininkų seimas. Be tiesioginių nuo ūkininkų atstovų į šį ūkininkų suvažiavimą arba seimą savo delegatų (atstovų) siunčia ir įvairios ekonominės ūkininkų organizacijos, būtent žemės ūkio draugijos, pieninės ir pan.

Šitas ūkininkų seimas svarsto įvairius žemės ūkio ir ūkininkų reikalus, kaip žemės mokesnių, įvairių muitų, žemės reformos, žemės ūkio kredito, kelių taisymo, miško ūkio ir trobesių statybos, lauko darbininkų, žemės ūkio draugijų ir kitų ekonominių ūkininkų organizacijų, pelkių nusausinimo ir kitus panašius klausimus. Sakysime, Seime bus aptariami klausimai, kur ir kaip Lietuvai surasti rinkų savo grūdams, kiaulėms, linams ir kitiems ž. ūkio gaminiams, kaip bendrai šitą prekybą sutvarkius, kad ūkininkas kiekvienu laiku ir patogiomis sąlygomis galėtų parduoti savo produktus, toliau, kaip ir iš kur mūsų ž. ūkį aprūpinus mašinomis bei įrankiais, trąšomis ir kitomis reikmenimis, kokias prekybines sutartis Lietuvai reikia daryti su užsieniais, turint galvoj mūsų ž. ūkio reikalus ir t.t.

Šitas ūkininkiškas seimas posėdžiauja neilgai ir į tuščias kalbas nebesileidžia. Bendrais bruožais aptaręs svarbiausius ž. ūkio reikalus ir išaiškinęs, kaip ir kuria kryptim tie reikalai privalo būti rišami, jis išsiskirsto

palikdamas nuolatinę darbuotę visais šitais reikalais Žemės Ūkio Rūmams, kuriuos jis iš savo tarpo renka vieniems ar daugiau metų, skaičiuje nedaugiau kaip 12 asmenų.

Žemės Ūkio Rūmų Valdytojas tvirtinamas Vatstybės Prezidento. Visa eilė ūkiškųjų reikalų paduodama tiesioginėn šitų Rūmų žinion. Taip Žemės Bankas turės priklausyti nuo šitų Rūmų, o ne nuo Žemės Ūkio Ministerijos. Ir bendrai visas žemės ūkio kredito tvarkymas (liaudies bankai, būsimas ipotekos bankas ir t.t.) turės pereiti Ž. Ūkio Rūmų žinion.

Toliau, ž. ūkio draugijų, pieninių ir kitų ž. ūkio ekonominių bei ž. ūkio kultūrai kelti ir kitų panašių organizacijų (javų valomųjų punktų, veislinių gyvulių, kergimo punktų, linų punktų ir pan.) tvarkymas lygiai turės pereiti šitų Rūmų žinion. Tuo tikslu teks išleisti atatinkami įstatymai.

Ž. ūkio trobėsių statybos ir kelių taisymo reikalai ir dar kai kurie kiti ž. ūkį betarpiai liečią reikalai lygiai turės priklausyti nuo šitos ūkininkų vyriausios centrinės įstaigos, vadinas nuo Žemės Ūkio Rūmų.

Tokie Ž. Ūkio Rūmai, išėję iš pačių ūkininkų tarpo, tikrai tinkamai šitais reikalais rūpinsis ir juos tvarkys, ūkininkų tarpe vienybę palaikys ir mūsų ž. ūkį išves iš dabartinės skurdo padėties.

Apskrityse, panašiais reikalais rūpintis ir kaip pagalbinės Ž. Ūkio Rūmų įstaigos, turės veikti Apskričių Žemės Ūkio Tarybos, renkamos panašiu būdu, kaip ir Ž. Ūkio Rūmai. Tas pat turės būti valsčiuose bei seniūnijose. Tuo būdu bus pradėta rimtai įgyvendinti obalsis viskas žemės ūkiui ir viskas per ūkininkus.

Be aptarimo visų ž. ūkio reikalų ir tiesioginio vykinimo tų ūkiškų reikalų, kurie Ž. Ū. Rūmams ir Tarybom bus pavesti atatinkamų įstatymų keliu, Žemės Ūkio Rūmai turės būti dar patariamasai Vyriausybės ir

Seimo organas visais ekonominiais ir kultūriniais ž. ūkio reikalais.

Vyriausybė ir Seimas, spręsdami žemės mokesnių, ž. rūšiavimo, ž. reformos, muitų, miško atleidimo, ž. ūkio trobėsių statybos, muitų, gelžkelių tarifo, pieninių steigimo, ž. ūkio kredito plėtimo ir kitus panašius reikalus privalo atsiklausti Ž. Ūkio Rūmų nuomonės.

Šią (1925 — 26 m. m.) žiemą Seiman yra įneštas «neva» Žemės Ūkio Rūmų įstatymo sumanymas. Bet tai vien vardas, bet be vardo ten veik nieko daugiau ir nebėra. Sulig tuo įstatymo sumanymu tai būtų vien Ž. Ukio Ministeriui lyg koksai papuošalas ar pataikūnas; mat, iš ko norės, iš to ministeris tuos rūmus ir sudarys; ką jiems įsakys tą jie ir kalbės. Vadinas, tai ne ūkininkų reikalams ginti Rūmai, o pašaliniems tikslams įstaiga. Kas gi, del įvairių pašalinių reikalų su Lietuvos ž. ūkiu ir ūkininkais padaryta, mes anksčiau jau matėme; matėme, kaip iš Lietuvos daromas lyg vienas ištisas elgėtynas.

Kodėl visgi tie pašaliniai tikslai ir žmonės negalėjo apseiti be to, kad neįnešus šito nors ir nevykusio apie Ž. Ūkio Rūmus įstatymo sumanymo Seiman? Tam yra kelios priežastys. Viena, jau ir mūsų konstitucijoje įrašyta, kad įvairiems ekonominiems reikalams tvarkyti steigiami Žemės Ūkio ir kiti Rūmai, kurių veikimo ribas ir bendradarbiavimą su valdžios ir visuomenės įstaigomis nustato atskiri įstatymai. Šiandien Lietuvoje jau veikia Prekybos ir Pramonės Rūmai; jau jie pradeda įgyti tam tikros mūsų ekonominiame gyenime įtakos, gindami mūsų pirklių ir pramoninkų reikalus. Nepatogu dargi prieš užsienį, kad tokiame ž. ūkio krašte, kaip Lietuva, nebūtų Ž. Ū. Rūmų. Bet tikrųjų Ž. Ū. Rūmų mums nebenorima duoti, ir prieš naujus į Seimą rinkimus mums mulkina akis erzac Rūmų sumanymais.

Dar 1922 m. prie Ž. Ūkio Ministerio Aleksos buvo paruoštas Ž. Ūkio Rūmų įstatymo sumanymas, tačiau,

nesant nei Ministerių Kabinete, nei Seime tinkamo pritarimo tas įstatymo sumanymas negalėjo būti per Seimą pravestas. Ž. Ūkio Ministerijos raštinėse tas sumanymas išgulėjo 3 metus. 1925 m. valstiečiai-liaudininkai tą projektą truputi pakeitę (sakysime, žodį „ūkininkai“ pasikeisdami žodžiu „valstiečiai“ ir dar įvedę šiokių tokių pagadinimų) įnešė savo vardu Seiman. „Krikščioniška“ Seimo dauguma tą projektą atmetė. Bet artinantis rinkimams tas 1922 m. projektas vėl pasirodė šviesoson. Ž. Ūkio Ministerija iš jo daug ką išbraukė, iškraipė ir lyg savo naują įstatymo sumanymą įnešė Seiman. Bet, kaip matėme, įnešė vien Ž. Ūkio Rūmų vardą be jokio tikro turinio. Ir suprantama, kol ūkininkai Lietuvoje neįsigalės ir — valstybės vairo nepaims į savo rankas, tol jie, kaip ir lig šiol buvo, ir toliau bus už nosies vedžiojami ir tolydžio, sulig švento Rašto žodžiais, vieton duonos gaus akmenį.

Žemės reforma.

Nesunku žemė padalinti ir nurodyti, kuris žemės sklypas kam turi tekti. Bet daug sunkiau gautose žemėse įsikurti toksai ūkis, kad galima būtų iš jo žmoniškai gyventi. Dabar jau trys ketvirtadaliai mūsų dvarų išparceliuota, bet dar nedaug turime tokių naujakurių, kurie tinkamai savo žemėse įsikūrė. Dauguma gi mūsų naujakurių vargsta sunkų vargą. Ir kaip gi nevargs naujakuris, kuomet pas mus pradėjęs yra vargti ir tikrasai ūkininkas, kuomet ir jis pradeda nebežinoti, kaip toliau ir besiversti. Bet to, bendrai mūsų ž. ūkio ir ūkininkams nuskurus, šiandien ir mūsų valdžiai pradeda pritrūkti pinigų; pažadų dar ji gali duoti, bet joms tęsėti nebegali — juk iš aptuštinto krašto daug ko nesuimsi. Vadinas naujakuriams senoji valdžia nepajėgia ir nepajėgs tinkamai padėti.

Tik visam ž. ūkiui pradėjus atgyti bei tinkamiau tvarkytis ir mūsų naujakuriai. Bus kur parduoti kiau-

šiniai, kiaulės, pienas, linai, daržovės, grūdai ir kiti produktai, kreditan galima bus gauti ne vien sėklų ir trąšos, bet ir ž. ūkio mašinos ir kitos reikmenys. Bus išplėstas ž. ūkio kreditas, iš kurio plačiu mastu galės naudotis ne vien senieji ūkininkai, bet ir naujakuriai; bus sutvarkytas ir ž. ūkio trobėsių statybos reikalas. Žodžiu tik ž. ūkiui atgyjant, susidarys reikalingų sąlygų ir naujakuriams atgyti ir susitvarkyti. Be šito, vadinas, be ž. ūkio bendro susitvarkymo ir atsigavimo, vien tuščios ar apgaulingos kalbos gali būti apie naujakurių tinkamą gautose žemėse įsikūrimą.

Be to, kad naujakuriai greičiau ir tinkamiau tvarkytųsi ir įgytų daugiau energijos ir savim pasitikėjimo, reikalinga jų teises sulyginti su visų kitų ūkininkų teisėmis ir jų gautasias žemes pripažinti pilna jų nuosavybe. Kaip ir visi kiti ūkininkai naujakuriai savo gautasias žemes galės užstatyti, nuomoti, pilnai ar dalinai parduoti. Sakysime, turįs 14 ha. naujakuris, pardavęs 3 ar 4 ha. savo kaimynui, likusioje žemėje gal geriau pajėgs įsikurti. Be to, naujakurių tarpe randasi vienas kitas žmogus, kuris bendrai negal sugebėti gautoje žemėje įsikurti. Žemės ūkiui nebus jokio nuostolio, jei jis tą žemę parduos, o jo vieton atsisės tvirtesnis ūkininkas.

Lygiai rimčiau ir rūpestingiau tenka žiūrėti ir į besiskirstančius į vienkiemius kaimiečius. Per daug lėtu tempu mūsų kaimai skirstomi į viensėdžius — kaimiečiai po kelis metus laukia nesulaukia, kol prieis jų eilė skirstytis. Be to, veik nieko nedaroma, kad palengvinus jiems trobėsių statybos reikalą. Bendrai ir del šitų besiskirstančių viensėdžiais kaimiečių tenka padaryti tos pačios pastabos kurios buvo darytos ir del išparceliuotų dvarų naujakurių. Kol bendrai mūsų ž. ūkis neatsigaus, tol bus sunku ir besiskirstantiems į vienkiemus kaimiečiams ir tol valstybė nepajėgs teikti jiems tinkamos paramos, ypač trobėsių statybos reikale.

Žemės ūkio gaminių ir reikmenų prekybos reikalai.

Tai yra vienas pačių svarbiausių ž. ūkio reikalų, nors dar ir ne visi mūsų ūkininkai tat tinkamai įvertina. Tiesa, mūsų ūkininkai dažnai pasiskundžia, kad nebetur kur parduoti savo produktų, kad neberanda «kupčių». Ypatingai didelę su tuo bėdą mūsų ūkininkai turi dabartiniu metu. Už javus ne tik pigiai mokama, bet dažnai ir visai nėra kur jų dėti; tas pat, ir gal dar aršiau būna su galvijais,—parduok už dyką, arba vežiok iš jomarko į jomarką. Baigus penėti meitelį, reikia jis tuojau ir parduoti, nes toliau jis vien pašarą be reikalo estų. Tuo tarpu neretai tenka jis į du, tris jomarkus ar turgus nuvežti, kol tinkama kaina parduosi; reiškia, tenka ir laikas gaišinti ir kokį pusmėnesį ar ilgiau šerti. Del to dažnai ūkininkas nebenori ir kiaulių didesnio skaičiaus laikyti.

Panašiai būna ir su kiaušinių, linų pluošto, daržovių ir vaisių, pieno ir kitų produktų pardavimu. Šiuo atžvilgiu mūsų ūkininkas, palyginti su kultūrinių kraštų ūkininkais, randasi be galo blogoje padėty.

Danų, sakysime, ūkininkui visai neberūpi produkto pardavimo bėdos. Jam rūpi vien tat, kad pagaminus kuo daugiausia geros rūšies produktų. Imkime, sakysime, kiaules. Danai jų laiko be galo daug. Per metus kiekvienas danų ūkininkas vidutiniškai parduoda nuo 15 lig 20 kiaulių ir meitelių (vadinamųjų bekoninių kiaulių, apie 5½ pūdų gyvo svorio). Su tų kiaulių pardavimu danų ūkininkas netur jokios bėdos. Po visą kraštą lyg išbarstytos veikia gražiai sutvarkytos skerdyklos, pritaikintos ne vien vietos, bet dar labiau eksporto reikalams. Kiaulės tose skerdyklose skerdžiamos ištisus metus; jei mėsa ne tuojau vartojama ar siunčiama užsienin, tai ji laikoma tam tyčia įtaisytose šaldyklose. Kiekvienu laiku, ar tai bus žiema, ar vasara ar kitas metų laikas, ūkininkas savo kiaules gali tai

skerdyklai parduoti, ar patsai jas pristatęs, ar per kurį kaimyną, ar per artimiausią koperatyvinę organizaciją. Be to, jis žino iš anksto ir kainas, kuriomis savo kiaules ir paršus jis tenai parduos.

Taip pat ir net dar geriau sutvarkytas pieno reikalas. Danijoje veikia daugiau kaip pusantro tūkstančio gražiai įrengtų pieninių. Pamelžęs savo karves ūkininkas skardines (blekines) su pienu išstato už savo kiemo vartų. Pravažiuojąs tam tikras vežimas ar autobusas tas skardines su pienu surenka, pristato pieninei ir grįždamas atgal išvežioja tuščias skardines. Tuo būdu po valandos ar dviejų ūkininkas ar ūkininkė nuo savo vartų atsiima tuščias skardines, o šeštadieny iš pieninės atsiima pinigus. Reiškia, ūkininkui rūpi vien turėti kuo daugiausia pieno, kad tasai pienas būtų švarus ir galimai riebus. Viskas kita, kaip, kur, kada pieną ar svietą pardavus jam nerūpi; už jį tai padaro tam tikra koperatyvinė organizacija, prie kurios jis yra prisidėjęs.

Panašūs dalykai ir su kitais ž. ūkio gaminiais. Savo javus ūkininkas pristato į artimiausį elevatorių ar šiaip į didesnį sandėlį. Jei javų kainos tinkamos, tai jis juos tuojau ir parduoda; jeigu kainos per žemos, tai jis tuos tik atiduoda elevatoriui laikyti ir išsiima tam tikrą liūdymą (variantą), kuriame pažymima, kad toksai tai ūkininkas elevatoriuje yra supylęs tiek ir tiek centnerių tokios tai rūšies ir kokybės javų. Sulig savo noru tuos javus ūkininkas gali užstatyti, sakysime, paimdamas apie du trečdaliu jų kainos (jei jam tuojau reikalingi pinigai) ir laukia kainų pakilimo; arba, jei jam pinigai nebūtinai tuojau reikalingi, tai jis ir neužstatęs javų laukia kainų pakilimo. O kada kainos jam rodosi jau pakankamos, jis duoda parėdymo javus parduoti. Šitokias operacijas gali daryti lygiai pavieni ūkininkai, lygiai susidėję tam reikalui keliese, lygiai per savo koperatyvus. Tuo būdu rudens metu, kuomet javų kainos paprastai pačios žemiausios, ūkininkas

nėra priverstas savo javus parduoti, nors jis būtų pinigų reikalingas, nes jis savo iškultus ir į elevatorių pristatytus javus gali užstatyti, antra, ūkininkui pačiam nepriseina ieškoti savo javams pirklio.

Žodžiu, Danijoje, ūkininkui rūpi vien pagerinti produktą, o to produkto pardavimas jau jam nesudaro jokio vargo. Taip reikalinga ir taip galima susitvarkyti ir pas mus. Tik taip susitvarkę mūsų ūkininkai gaus progos atsigauti, gaus progos atgaivinti ir išplėsti savo ūkį; jie tvarkysis būdami tikri, o ne taip akli, kaip dabar — visus metus dirbk, rūpinkis, vark, o rudenį nebežinai, kur su savo rugiais, kiaulėmis, linais ir kitais produktais dėtis, kur ir kaip juos parduoti.

Šiuo klausimu imkime dar vieną pavyzdį. Danijoje ž. ūkio gaminių prekyba geriausia sutvarkyta, bet gana pakenčiamai ji sutvarkyta ir Vokietijoje, o Rusijoje ne tik dabar, bet ir prieš karą prekyba buvo blogai sutvarkyta. Ir štai (skaitome čia amerikoniškais centais) Berlyne už pieno kibirą miestiečiai (vadinas pieno vartotojai) mokėdavo po 60 centų, o kaimiečiui pirkliai ir koperatyvai po 40 cent.; tuo tarpu maskvietis (Maskvos gyventojas) mokėdavo už pieno kibirą po 70 — 80 cnt., o Rusijos kaimietis už jį gaudavo tik po 35 ct. Reiškia, Vokietijoje visas tarpininkavimas, t. y. nuo pieno iš ūkininko paėmimo lig pieno miestiečiui (berliniečiui) pristatymo kainuodavo apie 20 ct. vienam kibirui, o Rusijoje tas tarpininkavimas kainuodavo apie 40 ct., vadinas du kartu brangiau. Del to rusų ūkininkas už pieną gaudavo pigiau, negu Vokietijos ūkininkas, nežiūrint to, kad Maskvos miestietis už pieną mokėdavo brangiau, negu Berlyno miestietis.

Vadinas, nesutvarkytai prekybai esant, ūkininkas, viena vertus, labai dažnai nebežino, kur su savo produktu dėtis, antra vertus, jam už tą produktą sunkiau geras kainas gauti. Del nesutvarkytos prekybos Lietu-

vos ūkininkai kasmet turi nuo keliasdešimt milijonų lig 100 ir daugiau milijonų litų nuostolių.

Bet kas tą prekybą galės sutvarkyti. Aišku, kad tat padaryti galės vien patys ūkininkai, jei jie eis iš vieno ir jei jie tinkamai įsigalės mūsų valstybiniame ir visuomeniniame gyvenime, sudarydami savo galingą ūkininkų partiją, išplėsdami ekonomines savo organizacijas, įkurdami savo Žemės Ūkio Rūmus, suglausdami tuose Rūmuose savo jėgas ir pasiųsdami ten savo geriausius atstovus. Be šito, būtent, be ūkininkų vienybės ir jų įsigalėjimo, kaip dabar, taip ir ateity nieko gero laukti netenka.

Kiti žemės ūkio reikalai.

Tokių reikalų visa aibė. Jų tarpe yra ir labai svarbių, kaip žemės ūkio melioracijos (pelkių nusausinimai, drėgnų laukų drenavimai, dirbtinų ganyklų užvedimas ir t.t.), ž. ūkio gaminių apdirbamosios pramonės išplėtimas (čia svarbiausia vieta priklauso pieninėms, toliau, seka įvairių rūšių skerdyklos, mėsos rūkyklos, daržovių ir vaisių džiovyklos, aliejaus spaudyklos ir t.t.), ivairių ekonominių ir kultūrai kelti organizacijų bei įmonių išplėtimas (ž. ūkio draugijos, gyvulių auginimo rateliai bei draugijos, įvairių kitų rūšių draugijos, kergimo punktai, ž. ūkio mašinų bei įrankių remonto punktai, javų valomieji punktai ir pan.), ž. ūkio mokslo žinių ir praktikos skleidimo reikalai, ir t.t. ir t.t.

Visi šie labai ir labai svarbūs ž. ūkiui reikalai. Tačiau, jais ilgiau del vietos stokos neapsistosime, juo labiau, kad iš visko, kas anksčiau pasakyta, matyti, visai pakankamai yra paaiškėję, kuriuo keliu mums reikalinga eiti. Mums yra paaiškėjęs būtinas reikalas taip visas savo ž. ūkio pertvarkyti, kad gamintume daug daugiau ž. ūkio gaminių ir tai aukštesnės rūšies gaminių. Be to mums tenka taip sutvarkyti savo prekybą, kad, tarpininkavimas apsieitų kuo pigiausia ir

užsieniui būtų vežama ne žalias, o apdirbtas gaminys. Be to, pati gamyba ir apdirbimas ypatingai technikiniu atžvilgiu tenka taip sutvarkyti, kad mūsų ūkininkui tai kuopigiausia apsieitų.

Šiandien šitam dalykui tolydžio dar nusižengiama. Sakysime, mums tolydžio labai sunku būna rugiai ir kiti grūdai užsieny parduoti. Mūsų ūkininkai rugių centnerio (50 kg.) pasigaminimas pačiam apsieina vidutiniškai lig 20 l. Norint rugiai parduoti užsieny, tenka jie surinkti iš pavienių ūkininkų, iš mažų įvairios rūšies partijų sudaryti didelę vienos rūšies partiją, tuo tikslu rugiai tenka dažnai dar ir išvalyti, pagaliau tie rugiai tenka vežti gelžkeliais ar garlaiviais į užsienį. Viskas tat brangiai kainuoja; žiūrint rugių rūšies, to, ar jie dar reikia valyti ar ne, ir kitų aplinkybių, tat apsieina po 3—6 l. vienam rugių centneriui. Išeina, kad užsieny už savo rugius mes turėtume gauti kainą, ne žemesnę kaip 23—26 l. už centnerį (50 kg.). Tačiau, sakysime, šių metu vasario mėnesį rugių kaina Hamburge svyravo daugiausia ribose 18 — 19 l. cnt. Tuo būdu už eksportuojamus užsienin rugius be nuostolių nebuvo galima mokėti daugiau kaip 16 l. už cnt., vadinas, mažiau negu ūkininkui pačiam apsieina rugių pasigaminimas.

Del to mūsų kraštui yra būtino reikalo dėti visų pastangų, kad savo gumybą atpiginus. O tam, kad grūdų gamyba atpigtų vienu pačiu pagrindiniu reikalu bus geresnis žemės apdirbimas, vartojant tinkamas žemei dirbti, javams suimti, kulti ir t.t. mašinas bei įrankius. Reikalinga dėti visų pastangų, kad kuo labiausia tas mašinas atpiginus, (mažinant gelžkelių tarifas ž. ū. mašinoms bei įrankiams, piginant tarpininkavimą ir kitais būdais), sutelkus kreditų joms įsigyti ir visais kitais būdais, padarius tas mašinas bei įrankius labiausiai prieinamus ūkininkams. Bet mes pratę viską, kas liečia ž. ūkį, daryti atvirkščiai. Kokiam tai bankininkui ar

fabrikantui pareikalavus Seimas (krikšč.-dem., jų dauguma) šią žiemą įvedė aukštus įvežamuosius žemės ūkio įrankiams bei mašinoms muitus ir tuo būdu, vieton juos papiginus, pabrangino; sakysime, už didesnį kultamosios mašinos maniežių priseina dabar primokėti apie 300 l., už spiruoklines akėčias 20 — 40 l. ir pan. Taip pat ūkininkas Lietuvoje permoka ir už tokias reikmenis, kaip vinis, užraktus (spynas), viris (zovieskus), sraigtus (vintus) ir pan., nes tat pelninga vienam Kauno vertelgai. Seniau, kaip matėmė, pirmais po karo metais buvo draudžiamas, o vėliau varžomas ž. ūkio gaminių išvežimas. Del to tų gaminių kainos buvo daug pigesnės, negu turėjo būti. Dabar išvežimas tų gaminių liuosas, bet uždėti aukšti įvežamieji muitai ž. ūkio mašinoms bei įrankiams. Vadinas, ne tuo, tai kitu lazdos galu, o vis mūsų ūkininkas mušamas.

Mūsų ž. ūkis tebėra šiandien ne tik sunkioje, bet stačiai tragingoje padėty; daugelį savo gaminių mes nebegalime užsienin parduoti, nes jų gamyba mums per brangiai apsieina. Ir štai užuot tą gamybą papiginę, ją dar labiau pabranginame. Ar gali būti didesnės nesąmonės, didesnio mūsų ž. ūkiui nusižengimo?

Kas ir kaip darytina, ir 1926 m. Seimo rinkimai

Šiais 1926 m. rinkimais mūsų kraštas ir pirmon eilėn mūsų ūkininkai laikys sunkius ir be galo svarbius kvotimus (ekzaminus). Nuo šitų rinkimų Lietuvos tolesnis likimas priklausys daug didesniame laipsny, negu paprastai manoma. Teks visai aiškiai ir neabejotinai pasirinkti ar darbo, tvarkos ir kūrybos kelią, ar ardybos, pakrikimo, ištvirkimo bei pavienių asmenų ar grupių pasipenijimo kelią, vadinas, priešūkiškąjį kelią. Rišamas per šiuos rinkimus klausimas, ar ūkininkai paims Lietuvos valdžią į savo rankas, ar ji ir toliau pasiliks pašalinėse, neūkiškose rankose.

Aukščiau mes nagrinėjome klausimus, kas darytina, kad mūsų kraštą išgelbėjus nuo pražūties. Mes matėme, kad neatidėliojant visa mūsų valstybė tenka pertvarkyti ūkiškais pamatais. Tenka tuo tikslu daryti kuo didžiausių taupymų. Tenka atsisakyti ne tik nuo bereikalingų (rūmų statybai ir pan.) išlaidų, bet ir nuo daugelio reikalingų, bet tuo tarpu dar atidėtinų reikalų tenkinimo, tuo būdu sudarant galimybės, viena vertus, palengvinti mokesnių naštą, kita vertus, kuo daugiausia jėgų ir lėšų skirti ž. ūkio reikalams. Tenka daryti ir tai neatidėliojant lyg savo rūšies jėgų ir lėšų mobilizaciją, kad išgelbėjus mūsų ž. ūkį bei ūkininkus, o su jais ir visą Lietuvą nuo pražūties.

Dabar prisižiūrėkime į savo Seimų sudėtį. Su Steigiamuoju Seimu jų jau esame turėję tris. Lietuviškų frakcijų juose matome 5. Trys iš jų, būtent darbo federacija, socialdemokratai ir krikščionys demokratai ir patys nesisako esą ūkiškomis partijomis; ne jų dalykas ginti ž. ūkio reikalus, gamybos reikalus. Jie žiūri vartojimo ir suvalstybinimo bei monopolių, o ne gamybos reikalų.

Lieka dar dvi frakcijos, būtent v.-liaudininkų ir ūkininkų sąjungos, turinčios drauge apie 30 atstovų. Del šių frakcijų negalima būtų sakyti, kad joms visai svetimi ūkiškieji reikalai. Tai yra mišrio pobūdžio, mišrių linkmių partijos (frakcijos). Jos ne tik dažnai pakalba, bet kai kada šį tą ir padaro ūkininkų naudai. Kitais atsitikimais padaro ir nenaudingą ž. ūkiui darbą. Štai šią žiemą ūkininkų sąjunga nepadėjo tinkamų pastangų, kad ž. ūkio mašinų bei įrankių įvežimas į Lietuvą nebūtų apdedamas muitų. O kiek anksčiau v.-liaudininkai svyravo del apsaugos muitų mūsų javams. Abi gi šitos frakcijos nieko nesirūpina mūsų ž. ūkio trobėsių statybos klausimu, nieko nėra padarę mūsų ž. ūkio gaminių eksporto išplėtimo klausimu, nesiskubino su Žemės Banko steigimu ir per mažai jiems visą

laiką lėšų skiria, tiek ilgai laikė nelemtąjį linų monopolį, neparodė tinkamos energijos su savo pinigų įvedimu ir t.t. ir t.t. Be to ūkininkų sąjunga prisibijo krikščionių demokratų, ir neretai prieš juos dabojasi, v.-liaudininkai prisibijo socialistų, ir taip pat gan dažnai prieš juos dabojasi.

Žodžiu, abi šiedvi partijos ūkiškai dar nėra subrendę. Tokiomis sąlygomis, kuomet iš 5 lietuviškų frakcijų Seime, 3 yra grynai neūkiškos (darbo fed-ja, soc-dem-ai ir krikš.—dem-ai), o 2 svyruojančios (ūkin. sąjunga ir v.—liaudininkai), nieko stebėtino, kad mes visą laiką turime neūkininkišką valdžią.

Nuo 1926 m. gegužės m. 8 ir 9 d. rinkimų priklausys, ar mes ir toliau turėsime neūkiškąją valdžią. Ką gi mums tai reikštų mes jau matėme. Galėjusius mums būti gerais metais ta valdžia pavertė blogiausiais. Dabar gi visa padėtis, visos aplinkybės ir išorinės ir vidaus yra griežtai pakitėjusios mūsų nenaudai, pablogėjusios. Tokiomis aplinkybėmis ir toliau pasilikdami su neūkiškąja valdžia mes turėtume jau ne tik bloguosius laikus, bet dar aršiau... net nekalbesime, kas iš to galėtų išelti.

Būtina yra mums turėti savo ūkišką, ūkininkišką valdžią. Šito tikslo ir siekia Lietuvos Ukininkų partija. Reikalinga, kad Seiman ji pravestų gan žymų atstovų skaičių. Tuomet ji ne vien tiesioginiai gins ūkininkų reikalus ir eis prie bendro mūsų valstybės ūkiškais pamatais persitvarkymo, bet ir tinkamai pastumės liaudininkus ir ūkin. sąjungą, kad jie persitvarkytų, kad mestų savo svyravimus ir virstų grynai bei tikrai partijomis*).

---

*) Išeinant iš šito nusistatymo L. Ūkininkų Partija į tas dvi grupes, vadinas į v.—liaudininkus ir į ūkininkų sąjungą žiūr. ne kaip į savo priešus, bet kaip į savo būsimus draugus Tik tie draugai tuo tarpu dar nėra tinkamai atsikratę daugelio

Be to, L. Ūkininkų partija bus lyg tam tikru jungtuku tarp šių dviejų partijų. Šiandien ūkin. sąjunga r liaudininkai tiek tarpu savęs susipykę, kad ramiai ir kalbėtis nebegal. Nė vieną kartą mūsų Seime jau yra pasitaikę, kad kuomet liaudininkai įneša kokį gera ūkininkamas sumanymą, tai ūkin. sąjunga balsuoja prieš tik del to, kad tai yra liaudininkų pasiūlyta ir atvirkščiai, ūkin. sąjungai gera sumanymą pasiūlius, prieš balsuoja liaudininkai del tos pat priežasties. Žodžiu tarpu savęs patys tiesioginiai susitarti jie jau nepajėgia. Nuo to gi mūsų ž. ūkio ir šiaip ūkininkų reikalai tik kenčia.

Reikalingas toms partijoms tarpininkas; ir tuo tarpininku gali būti tik L. Ukininkų partija, pravedus Seiman pakankamą atstovų skaičių ir užėmusi tarp tų dviejų partijų viduriniąją vietą. Tuomet ž. ūkio ir ūkininkų reikalai visuomet tinkamai bus keliami aikštėn, jie bus tinkamai apsaugojami ir nieks tų reikalų nebegalės daugiau užslėpt ar nuslopint, bus sudaromi tikrai

---

savo klaidingų nusistatymų, *nėra tinkamai*, kaip jau anksčiau pažymėjome, *suūkininkėję* ir del to kol kas ne visais, ypač ž. ūkį liečiamais klausimais su jais iš vieno galima eiti. Tačiau L. Ūkininkų partijos atatinkamai spaudžiami bei raginami be abejo ir v.—liaudininkai ir ūkininkų sąjunga ilgainiui iš tų savo ydų pagis; tuomet, bet tik tuomet, jie galės tinkamai rūpintis mūsų ūkininkų reikalais. Lygiai L. Ūkininkų partija ir į ž. ūkio draugijas ir į ūkininkų sąjungos. vietos skyrius ir pan. žiūri ne kaip į svetimas, bet kaip į savo organizacijas. Tos draugijos, tie skyriai bei kuopos rūpinas ekonominiais ūkininkų reikalais, Lietuvos gi ūkininkų partija rūpinas politiniais ūkininkų reikalais. Vadinas vienas darbas kitą tik papildo, o ne vienas kitam prieštarauja; vadinas tos, draugijos ir tos kuopos bei skyriai su ūkininkų partija gal dirbti iš vieno, kits kitą remdami. Prie šito bendro darbo, prie šitos vienybės L. Ukininkų Partija ir kviečia visus Lietuvos ūkininkus ir visas mūsų ūkininkų organizacijas. Tik nesusipratėliai ar piktos valios žmonės tą vienybę gali griauti, skaldyti silpninti ūkininkų jėgas. Bet tiems piktos valios žmonėms nereikia pasiduoti.

ūkininkiško pobūdžio ministerių kabinetai bei visa kita mūsų krašto valdžia ir bendrai viskas Lietuvoje bus tvarkoma, atsižvelgiant pirm visko į mūsų ūkininkų reikalus. Įsigalės tuo būdu Lietuvoje tikrai ūkininkų valdžia ir prasidės Lietuvos tvarkymo ir Lietuvos gelbėjimo darbas. Šitas darbas teks dirbti, kaip jau žinome, labai sunkiomis sąlygomis. Po ilgų klaidžiojimų ir išdykavimo laikų mums yra atėję pagirių laikai. Mums būtini dabar sunkaus darbo, sunkios bet ir didžios kūrybos metai. Kaip aštuoniasdešimtais pereitojo šimtmečio metais mūsų tautinis atgimimas yra išėjęs iš mūsų kaimiečių, iš mūsų ūkininko bakužės, taip ir šią dieną ir net dar labiau Lietuvos ūkiškas atgimimas, o su juo ir bendras Lietuvos Valstybės atgimimas, gali ir turi išeiti iš mūsų ūkininkų eilių.

Tad viskas žemės ūkiui ir viskas per ūkininkus. Lietuvos ūkininkai laikykitės iš vieno. Tvarkykitės patys ir tvarkykite Lietuvos valstybę, paėmę jos vairą į savo patvarias ūkiškas rankas.

Lai gyvuoja Lietuvos ūkininkai ir ūkininkų valdžia Lietuvoje. Lai gyvuoja Lietuvos Ūkininkų Partija. Lai gyvuoja Lietuvos ūkiškas, tautinis ir valstybinis atgimimas!